

www.limburg.nl

Kernrapport Natura2000-plan 2021-2027

Bunder- en Elslooërbos (153)

ontwerp, december 2020

provincie limburg

Colofon

Voor u ligt het ontwerp-Kernrapport van het Natura 2000-plan Bunder- en Elslooërbos. Het uitgebreide hoofd-rapport is een omvangrijk document met analyses, onderbouwingen en uitwerkingen die leidend zijn bij juridi-sche en detailvraagstukken. Dit compacte kernrapport geeft alleen de kernpunten uit het hoofdrapport weer, zonder details, uitgebreide analyses en onderbouwingen. Voor gedetailleerde informatie verwijzen we u graag naar het Natura 2000-plan Bunder- en Elslooërbos.

Datum:

December 2020

Opgesteld door:

Provincie Limburg

Foto voorblad:

Kalktufbron met Geveerd diknerfmos (L. Spoormakers)

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding	7
1.1. Waarom een Natura2000-plan?	7
1.2. Korte karakteristiek van het gebied	7
1.3. Samenhang met stikstofaanpak en andere beleidsontwikkelingen	8
1.4. Aanvullende informatie	9
2 Binnen welke kaders moet dit plan passen?	10
2.1 Europees beleid	10
2.2 Nationaal beleid	10
2.3 Provinciaal beleid	11
2.4 Waterbeleid	12
2.5 Gemeentelijk beleid	12
3. Ecologische analyse	13
3.1. Hoe ziet het gebied er nu uit?	13
3.2. Welke doelen willen we bereiken met dit Natura 2000-plan?	14
3.3. Waar lopen we nog tegen aan?	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.3.1 Knelpunten	15
4. Welke resultaten realiseren we?	16
4.1. Kernopgaven	16
4.2. Instandhoudingsdoelen	16
4.2. Visie	17
4.3. Invulling instandhoudingsdoelstellingen	19
5. Wat gaan we doen om de doelen te bereiken?	21
6. Financiering en subsidieregelingen	22
7. Toetsing huidig gebruik	24
7.1. Inleiding en juridisch kader	25
7.2. Inventarisatie en selectie huidig gebruik	26
7.3. Toetsingsmethodiek	27
7.4. Categorieën	28
7.5. Resultaten toetsing huidig gebruik Bunder- en Elslooërbos	30
Bijlage 1a Habitattypenkaart (noord)	32
Bijlage 1b Habitattypenkaart (Zuid)	33
Bijlage 2 Leefgebiedenkaart Spaanse vlag	34
Bijlage 3a Kaart uitbreiding habitatype 6430 C Ruigten en zomen (droge bosranden) (Kasteelpark Elsloo/Terhagen)	35
Bijlage 3b Kaart uitbreiding habitatype 6430C Ruigten en zomen (droge bosranden) (Hemelbeek, Grevenakker, Slingerberg)	36
Bijlage 3c Kaart uitbreiding habitatype 6430C Ruigten en zomen (droge bosranden) (Hemelbeek, Grevenakker, Slingerberg (Bron Welleput)	37

Voorwoord

Limburg heeft een gevarieerde en rijke natuur; dat koesteren we. De natuur is niet alleen van grote biologische en landschappelijke waarde maar zeer zeker ook van economische waarde. Denk maar aan de stroom recreanten en toeristen, die ook geld in het laadje brengen. Ook daarom koesteren we die natuur.

Voorop staan de 24 gebieden in onze provincie die zelfs heel Europa van onschatbare waarde vindt, de zogeheten Natura2000-gebieden. Dit is het netwerk van beschermde natuurgebieden in de EU om wilde planten en dieren te laten gedijen. Maar zeker ook dé gebieden, die de mens graag opzoekt; om de rust en stilte te ontdekken of om de flora en de fauna te bestuderen. Onze ambitie is om die rijkdom aan natuur te behouden en het beheer ervan te verbeteren.

Reden waarom ik erg blij ben om vandaag aan U het Natura2000-plan voor het gebied Bunder- en Elslooërbos te presenteren. Hierin staan concrete maatregelen die we gaan nemen voor het natuurherstel. Want er moet wel iets gebeuren.

In Zuid Limburg bevindt zich op de overgang van het Heuvelland naar het Maasdal het Bunder- en Elslooërbos, vooral bekend om het grootste aantal bronnen en bronbeken van Nederland. Het gebied omvat een reeks hellingbossen op de steile Maasdalhelling tussen de dorpen Bunde en Elsloo. Er komen onder andere zeldzame kalktufbronnen voor, beekbegeleidende bossen, een rijke schakering aan hellingbossen met een uitbundige voorjaarsflora, en bijzondere soorten als de Spaanse vlag, Vuursalamander maar ook de minder opvallende maar zeldzame macrofauna van blinde vlokreeftjes, kokerjuffers en eendagsvliegen in de bronnen en bronbeekjes. Het Bunder- en Elslooërbos, met zijn grote verscheidenheid aan planten- en diersoorten, is aangemeld als Natura2000-gebied onder de Europese Habitatrichtlijn. Het vormt een belangrijke schakel binnen het netwerk van natuurgebieden in Nederland.

Voor de totstandkoming van dit Natura2000-plan heeft overleg plaats gevonden met Staatsbosbeheer (beheerder van een groot deel van het gebied), Stichting Het Limburgs Landschap (Kasteelpark Elsloo), de LLTB, Waterschap Limburg, de gemeenten Meerssen, Stein en Beek, en met ProRail als beheerder van de spoorlijn die van zuid naar noord het gebied doorkruist. Ik wil de betrokken partijen bedanken voor hun constructieve inbreng.

De natuur in het Bunder- en Elslooërbos is qua flora en fauna op achterstand geraakt, een duurzame bescherming is hard nodig. Dit plan gaat daar verandering in aanbrengen.

Mevrouw Carla Brugman-Rustenburg
Gedeputeerde Natuur in de provincie Limburg

Samenvatting

Wat is Natura 2000?

Natura 2000 is de benaming voor een Europees netwerk van natuurgebieden waarin belangrijke flora en fauna voorkomen, gezien vanuit een Europees perspectief. Met Natura 2000 willen we deze flora en fauna duurzaam beschermen. In juridische zin komt Natura 2000 voort uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen; in Nederland is dat vertaald in de Wet natuurbescherming.

Voor elk Natura2000-gebied moet een beheerplan worden opgesteld. Hierin staat wat er moet gebeuren om de voor dat gebied aangewezen instandhoudingsdoelstellingen te halen en wie dat gaat doen. Natura2000-plannen worden opgesteld in overleg met eigenaren, gebruikers en andere betrokken overheden, vooral gemeenten, waterschappen en provincies. In de meeste gevallen neemt de provincie het initiatief bij het opstellen van het Natura2000-plan, in enkele gevallen is dat het Rijk.

Korte beschrijving Bunder- en Elslooërbos

Het Natura2000-gebied Bunder- en Elslooërbos is 189 ha. groot en omvat een reeks op het westen geëxponeerde hellingbossen op de steile terrashelling van het Maasdal tussen Elsloo en Bunde, en vormt de westelijke begrenzing van het Centraal Plateau. Een deel van het gebied ligt in de huidige Maasdalvlakte. Het overgrote deel van het gebied is in eigendom bij Staatsbosbeheer.

Het Natura 2000-gebied ligt in het noordelijk deel van het Heuvelland, Dit deel van het Heuvelland kenmerkt zich door dikke lösspakketten en afwisselend grind, zand en kleilagen, die in een gelaagdheid dagzomen in de steile terrashelling. Van noord naar zuid wordt het Natura 2000-gebied doorsneden door twee geologische breuken die hebben geleid tot groot contrast in bodemsamenstelling en hydrologie tussen het noordelijk en zuidelijk deel van het gebied. Als gevolg van ondoorlatende kleilagen in de ondergrond, ontspringen er in de terrashelling ca. 400 bronnen, die hun water via bronbeken langs de helling naar de Maas afvoeren. Het grondwater is afkomstig van het Centraal Plateau waar het als regenwater in de grond zakt. Het Bunder- en Elslooërbos is een zeer waardevol hellingboscomplex. Belangrijke redenen dat het gebied is aangewezen als Natura2000-gebied, zijn:

- de talrijke en bijzondere bronnen en bronlopen, waarvan een groot aantal met de zogenoemde kalktufvorming (korstvormige kalkafzettingen): habitattype 7220 Kalktufbronnen;
- de bijzondere natte tot vochtige beekbegeleidende bossen: habitattype 91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidend);
- de rijke schakering aan hellingbossen met een uitbundige voorjaarsflora: habitattype 9160B Eikenhaagbeukenbossen, type heuvelland, met bijzondere fauna, met talloze overgangen tussen de verschillende bostypen, waaronder in het zuidelijk deel ook een belangrijk deel voedselarme bossen (eiken-beukenbos), en geleidelijke overgangen naar aangrenzende kortere begroeiingen (habitattype 6430C Ruigten en zomen (droge bosranden)).

Het bijzondere van het gebied is verder dat een aantal planten- en diersoorten (o.a. Vuursalamander) hier een van de weinige voorkomens in Nederland heeft.

Aanwijzingsbesluit

Door middel van het aanwijzingsbesluit d.d. 4 juli 2013 is het gebied Bunder- en Elslooërbos door de Staatssecretaris van Economische Zaken aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. In het aanwijzingsbesluit staan de doelstellingen en de begrenzing van dit Natura2000-gebied aangegeven. Voor het Bunder- en Elslooërbos zijn onderstaande habitattypen en -soorten in het Aanwijzingsbesluit opgenomen:

- H6430C Ruigten en zomen (droge bosranden)
- *H7220 Kalktufbronnen
- H9160B Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)
- *H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)
- *H1078 Spaanse vlag

De *-aanduiding bij de habitattypen H7220, H91E0C en habitatrichtlijnsoort H1078 betekent dat zij prioritair zijn, vanwege de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor de instandhouding hiervan,

en vanwege het gevaar dat ze lopen te verdwijnen. Voor de habitattypen Kalktufbronnen, Eiken-Haagbeukenbossen (heuvelland), Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidend) en voor de habitatrichtlijnsoort Spaanse vlag geldt als doelstelling verbetering van de kwaliteit en behoud van oppervlak van het habitatype en leefgebied. Voor het habitatype Ruigten en zomen dient het oppervlak te worden vergroot én de kwaliteit verbeterd.

De instandhoudingsmaatregelen beperken zich niet alleen tot het Natura2000-gebied. De spoorlijn en –bermen zijn van groot belang voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor het habitatype 6430C Ruigten en zomen (droge bosranden) en de prioritaire habitatrichtlijnsoort 1078 Spaanse vlag; dáár zijn planmaatregelen voorzien in samenwerking met ProRail. Op het Centraal Plateau, ten oosten van het gebied, zijn eveneens maatregelen beoogd buiten de begrenzing.

Visie

De visie op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in dit Natura2000-plan gaat uit van een aantal landschapsecologische randvoorwaarden (de ecologische ontwikkelkansen in relatie tot de omgeving) en richt zich op het herstel van sleutelfactoren (de te beïnvloeden milieufactoren), waarmee de knelpunten m.b.t. het ecologisch functioneren opgelost kunnen worden en gunstige omstandigheden bereikt kunnen worden voor de instandhoudingsdoelstellingen:

- De landschapsecologische randvoorwaarden zijn de ligging op de overgang van Heuvelland naar het Maasdal, het reliëf, de geologische ondergrond, het regionale hydrologisch systeem, alsmede infrastructurele werken zoals de Grensmaas en de spoorlijn die het gebied doorsnijdt.
- De belangrijkste sleutelfactoren: de stikstofdepositie, de waterhuishouding (kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater) en het beheer, vormen de aangrijpingspunten om de knelpunten voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen aan te pakken.
- De sleutelfactoren reiken tot ver buiten het Natura2000-gebied, dus er zullen in belangrijke mate ook maatregelen buiten het Natura 2000-gebied plaats vinden; bijv. in het hydrologische intrekgebied op het Centraal Plateau waar het grondwater vandaan komt. Verder is het toekomstige beheerwijze een belangrijk aandachtspunt voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen Ruigten en zomen (droge bosranden) en Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland).

Maatregelen

De habitat in Natura2000-gebied Bunder- en Elslooërbos zijn typen stikstofgevoelig. Het Natura2000-maatregelenpakket sluit dan ook in belangrijke aan op het pakket aan instandhoudingsmaatregelen uit de PAS-gebiedsanalyse (2017) voor het Bunder- en Elslooërbos. Naast voortzetting van een aantal beheermaatregelen in de periode 2021-2027 bevat het plan ook aanvullende stikstofgerelateerde maatregelen en gaat het plan in op kennisleemten, monitoring en communicatie.

Financiering

Voor uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen die nodig zijn om de Natura2000-doelen voor het gebied Bunder- en Elslooërbos te behalen, heeft de provincie Limburg budget beschikbaar uit de voortzetting van het Natuurpact 2013 budget tot en met 2027. Voor de uitvoering van dit Natura2000-plan tot en met 2026 zijn de kosten ingeschat op circa € 4.587.000,-.

Kader voor vergunningverlening

In dit Natura2000-plan is getoetst of het huidige gebruik in en rond het Natura2000-gebied (significant) negatieve effecten heeft op de instandhoudingsdoelstellingen van de Bunder- en Elslooërbos. De beoordeling bestaat uit de effectenbeschrijving en effectenbeoordeling en richt zich op de vraag of significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype of –soort al dan niet kunnen worden uitgesloten. Op grond daarvan is in hoofdstuk 7 beschreven welke van de huidige activiteiten, eventueel onder voorwaarden, in de planperiode van het Natura2000-plan zijn vrijgesteld van vergunningplicht ex artikel 2.7, 2e lid van de Wet Natuurbescherming.

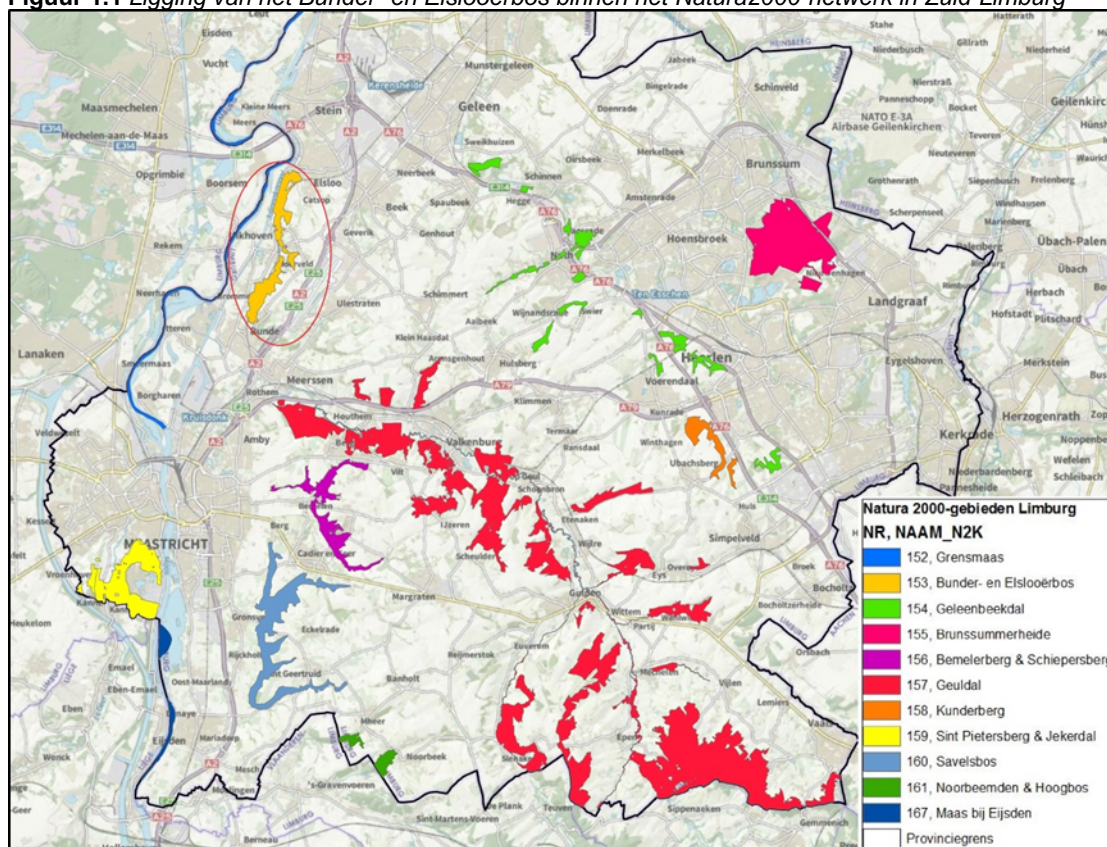
1. Inleiding

1.1. Waarom een Natura2000-plan?

Het Natura2000-gebied Bunder- en Elslooërbos ligt in Zuid-Limburg. De aanmelding als Natura2000-gebied wil zeggen dat het Bunder- en Elslooërbos van internationaal belang is en dus op provinciaal, landelijk en zelfs Europees niveau bescherming verdient. Op die manier wordt ook een bijdrage geleverd aan de landelijke natuurdoelstellingen.

1.2. Korte karakteristiek van het gebied

Figuur 1.1 Ligging van het Bunder- en Elslooërbos binnen het Natura2000-netwerk in Zuid-Limburg

Het Natura2000-gebied ligt op de steile westflank van het Centraal Plateau, tegen het Maasdal en het Julianakanaal aan. De helling waarop het Bunder- en Elslooërbos ligt, heeft een hoogteverschil van plateau naar Maasdal van meer dan 50 m. Een deel van het gebied ligt in de huidige Maasdalvlakte. Het gebied wordt doorsneden door de spoorlijn Sittard-Maastricht en enkele openbare wegen met aanliggende bebouwing, die geëxclaveerd zijn in de begrenzing. Aan de oostzijde van het gebied is er een scherpe grens met het landbouwkundig gebruik op het plateau, en liggen tot ruim 1 km. oostelijker ook de A2, het vliegveld en (delen van) Chemelot binnen de hydrologische invloedssfeer van het Natura 2000-gebied.

Het Natura 2000-gebied ligt in het noordelijk deel van het Heuvelland (fig. 1.1). Dit deel van het Heuvelland kenmerkt zich door dikke lösspakketten op plateau en hellingen. Onder de lösspakketten zijn afwisselend Pleistocene en Tertiaire afzettingen aanwezig. De Maasdalvlakte bestaat uit jonge rivierklei op grind-pakketten. De Pleistocene en Tertiaire afzettingen vormen op de helling een karakteristieke gelaagdheid van grind, zand en kleilagen. Als gevolg van slecht doorlatende kleilagen

treedt grondwater uit de terrashelling en ontspringen hier honderden bronnen waarbij het water langs de helling via bronlopen en –beken zoals de Zavelbeek en de Hemelbeek wordt afgevoerd. Het Centraal Plateau is het inziggebied van het grondwater. Het Bunder- en Elslooërbos herbergt het grootste aantal bronnen (ca. 400) in Nederland.

Het overgrote deel van het gebied is in eigendom bij Staatsbosbeheer. Overige partijen met eigendom in het gebied zijn: gemeente Stein, gemeente Meerssen, Waterschap Limburg, Stichting Het Limburgs Landschap (kasteelpark Elsloo), ProRail (Railinfratrust) en vele particuliere eigenaren.

De Provincie Limburg heeft de taak om het Bunder- en Elslooërbos te beschermen volgens de regels van de Wet natuurbescherming 2017. De manier waarop het gebied ecologisch ontwikkeld en/of beschermd moet worden, is door de Provincie vastgelegd in voorliggend Natura2000-plan met een looptijd van zes jaar. Hierin staat beschreven welke natuurdoelen nagestreefd moeten worden en welke maatregelen daartoe getroffen worden. U leest nu het kernrapport van dit Natura2000-plan.

Dit Natura2000-plan is bedoeld om de volgende habitattypen en soorten te beschermen:

- Ruigten en zomen
- Kalktufbronnen
- Eiken-haagbeukenbossen
- Vochtige alluviale bossen
- Spaanse vlag

In dit Natura2000-plan is omschreven wat er moet gebeuren om die doelen te bereiken. Dit plan heeft de volgende functies:

- Het Natura2000-plan omschrijft de huidige situatie van deze habitattypen en soorten en geeft aan wat het uiteindelijke doel is (hoofdstuk 3 en 4);
- Het plan geeft aan welke instandhoudingsmaatregelen nodig zijn (hoofdstuk 5 en 6); deze maatregelen liggen ten dele ook buiten het Natura2000-gebied, indien dat noodzakelijk is voor de instandhouding van de aangewezen habitattypen en soorten;
- En het plan regelt voor bepaalde activiteiten de vrijstelling van vergunningplicht op grond van de Wet natuurbescherming 2017 (hoofdstuk 7).

1.3. Samenhang met stikstofaankpak en andere beleidsontwikkelingen

Er lopen landelijk en provinciaal tegelijkertijd diverse ontwikkel- en planprocessen, die relevant zijn voor de aanpak van de Natura 2000-gebieden; in elk proces worden op tal van momenten besluiten genomen, die inhoudelijk zullen worden afgestemd met de Natura 2000-plannen maar die tegelijkertijd het perspectief voor de Natura 2000-doelen kunnen veranderen in vergelijking met de voorliggende planinhoud. Belangrijk daarvan zijn met name de provinciale Omgevingsvisie (POVI-2021), de landelijke en provinciale Stikstofaankpak, het Natuurprogramma 2020-2030 en het provinciale Waterprogramma. Te midden van al deze plannen is het Natura 2000-plan het plan, dat formeel en concreet vastlegt welke **natuurherstelmaatregelen** in en rond Natura 2000-gebied uitgevoerd zullen worden in de komende 6 jaar. Dat zijn de maatregelen die nodig zijn om aan de afgesproken natuurdoelen te voldoen. Het Natura2000-plan is een ‘sectoraal’ plan, dat als hoofdfunctie de natuur in Natura2000-gebieden regelt.

Het meest algemene provinciale beleidskader, waarin Natuur één van de vele thema’s is, is het POVI, Provinciaal Omgevingsplan Limburg. In dat plan staan, verbonden door ruimtelijke en omgevings-thema’s, de hoofdlijnen van het provinciaal beleid voor tal van gebruiksfuncties. De Natura2000-

gebieden worden er als onderdeel van de groene hoofdstructuur in opgenomen en het POVI geeft de hoofdrichting voor de ruimtelijke ontwikkeling ervan. Het POVI wordt in 2020/2021 vastgesteld. Aanhakend op het POVI en het landelijke Natuurprogramma zorgt een provinciaal natuurprogramma voor de aansturing van het natuurherstel. Het natuurprogramma voorziet in prioritering van gebieden, in de ontwikkelrichting van de natuur en in benodigd onderzoek. Dit provinciale natuurprogramma wordt in 2021 vastgesteld. Zo ook het provinciale Waterprogramma, dat naast andere onderwerpen (bijv. wateroverlast) ook voorziet in de voor natuurdoelen benodigde watermaatregelen (verdrogingsbestrijding, waterkwaliteit).

De uitvoeringsmaatregelen uit Natura2000-plannen worden gecompleteerd met stikstofmaatregelen, die het Rijk landelijk doorvoert en die de provincies gebiedsgericht uitwerken en nog nodig hebben. Ook dit zijn plannen met een concrete uitvoeringsgerichte inhoud, aangestuurd vanuit de voorgaande beleidskaders. Het landelijke pakket maatregelen voor het natuurherstel en de stikstofaanpak is in april 2020 door de Minister van LNV benoemd en gefinancierd. De uitwerking ervan naar gebiedsgerichte stikstofmaatregelen wordt door de provincies verricht, door het Rijk gefinancierd en wordt in 2021 e.v. vastgelegd in planrapporten, die een aanvulling vormen op het Natura2000-plan; de vorm en status van deze plannen is nog onderwerp van uitwerking. In het kader van deze plannen is het ook mogelijk, dat extra natuurherstel plaatsvindt, meer dan vereist voor de Europese natuurafspraken; dat kan, indien het basale natuurherstel zich succesvol voltrekt, ruimte bieden om ruimtelijk-economische ingrepen te vergunnen die negatieve effecten met zich mee brengen. In par. 2.2.6 van het Hoofdrapport van dit plan en in par. 2.2 hierna is hierover meer informatie opgenomen.

Indien in het kader van één van deze planprocessen beslissingen worden genomen, die rechtstreeks (moeten) leiden tot ingrijpende aanpassingen in het concrete Natura2000-maatregelenpakket, dan wordt de inhoud van het Natura2000-plan daarop aangepast middels een formele procedure, incl. openbare kennisgeving en inspraakprocedure, indien nodig ook bezwarenprocedure. De samenhang met de concrete stikstofplannen is naar verwachting het meest direct en relevant.

1.4. Aanvullende informatie

- In dit kernrapport komen alleen de hoofdzaken van het Natura2000-plan aan bod. Nadere onderbouwingen en overwegingen zijn in het gelijknamige Hoofdrapport opgenomen. Bij juridische vraagstukken is dat hoofdrapport leidend;
- De habitattypenkaart en uitbreidingskaart uit de bijlagen zijn ook te zien in een GIS-viewer op www.limburg.nl/natura2000;
- Op de website van het Rijk, www.synbiosys.alterra.nl/natura2000, kunt u informatie vinden over het nationale beleidskader Natura 2000;
- De website van Provincie Limburg, www.limburg.nl/natura2000, bevat informatie over de provinciale aanpak van Natura 2000;
- Op de website van de Regiegroep Natura 2000, www.natura2000.nl, kunt u informatie over alle Natura2000-gebieden in Nederland vinden;
- Belanghebbenden kunnen via een formele inspraakprocedure hun reactie geven wanneer het Natura2000-plan in ontwerp is vastgesteld.
- Tegen de definitieve vaststelling van het Natura2000-plan, later in 2021, is (op onderdelen) beroep mogelijk bij de Rechtbank voor het arrondissement Maastricht.

2 Binnen welke kaders moet dit plan passen?

Het Natura2000-plan voor het gebied Bunder- en Elslooërbos is gebaseerd op Europees beleid en verankerd in nationaal en provinciaal beleid. Voor een uitgebreide omschrijving van alle beleidskaders waarin het beheersplan Bunder- en Elslooërbos binnen moet passen, verwijzen we u naar het uitgebreide hoofdrapport. Hier volgt een korte opsomming.

2.1 Europees beleid

De lidstaten van de Europese Unie hebben zich tot doel gesteld om de achteruitgang van de biodiversiteit in 2010 te stoppen. Natura 2000 is een netwerk van beschermde natuurgebieden dat beoogt om de bedreigde en waardevolle habitattypen en soorten in stand te houden en zo nodig te herstellen. Nederland heeft ruim 160 gebieden aangemeld; daarvan is het Bunder- en Elslooërbos er één van. De Europese Habitat- en Vogelrichtlijn vormt de basis voor het Europese Natura2000-netwerk.

2.2 Nationaal beleid

De Rijksoverheid heeft de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn juridisch verankerd in de Wet Natuurbescherming 2017. De Nederlandse provincies hebben sinds 2014 de taak om de afgesproken Europese doelstellingen te behalen. Daarnaast houden de provincies goed in de gaten, of bepaalde activiteiten in of nabij het gebied negatieve effecten hebben op deze natuurdoelen.

Voormalige PAS

De natuur in het Bunder- en Elslooërbos is gevoelig voor stikstof. Dat geldt in Nederland voor veel natuurgebieden en daarom is in 2015 het landelijke Programma Aanpak Stikstof – kortweg PAS – in werking getreden, een samenwerkingsprogramma van het Rijk (ministeries van EZ/LNV, I&M en Defensie) en twaalf provincies. Inmiddels is dit landelijke programma als gevolg van jurisprudentie niet meer van toepassing en onderhevig aan verandering. De PAS voorzag in:

- a. Daling van de stikstofdepositie in de Natura2000-gebieden met behulp van landelijke bronmaatregelen in de periode tot 2033;
- b. Het treffen van inrichtings- en aanvullende beheermaatregelen in de periode 2015-2021 in de Natura2000-gebieden waar de kritische depositiewaarden (KDW) overschreden werden; deze maatregelen zijn via de PAS gefinancierd en vastgelegd in PAS-gebiedsanalyses (2017);
- c. Toewijzing van economische ontwikkelingsruimte (toegestane depositie) bij Natura2000-gebied.

Ad a: Het Kabinet heeft op 24 april 2020 in een brief aan de 2^e Kamer zichtbaar gemaakt op welke wijze het Rijk de te hoge stikstofdepositie wil aanpakken. In 2030 dient landelijk bij meer dan de helft van de stikstofgevoelige habitattypen de stikstofdepositie gemiddeld onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) te zijn gedaald door een hele serie generieke maatregelen. Als alle afspraken, waaronder ook internationale afspraken met betrekking tot de NEC-plafonds gerealiseerd worden, zal in 2030 naar verwachting de KDW van geen enkel habitatype in het gebied Bunder/ en Elslooërbos gemiddeld nog overschreden worden; via de AERIUS-modellering wordt deze verwachting regelmatig verbeterd en aangescherpt.

De Rijksambities en de omvang, verdeling en wijze van financiering moeten nog op provinciaal niveau worden uitgewerkt met behulp van gebiedsgerichte stikstofplannen. In het Aanvalsplan Stikstof heeft de provincie dit beschreven en indicaties gegeven van denkbare maatregelen. Er zijn dus nog geen concrete plannen en maatregelen vastgesteld om te voldoen aan de beoogde stikstofdepositie noch voor eventuele extra of versnellingsmaatregelen.

Ad c: Voor het onderdeel vergunningverlening heeft de Provincie Limburg op 12 december 2019 beleidsregels met betrekking tot de stikstofaspecten vastgesteld. Op 28 januari 2020 is voorts het

provinciale Aanvalsplan Stikstof vastgesteld. Landelijke afspraken om de stikstofemissies verder terug te dringen en om daarmee ook ruimte te maken voor economische ontwikkeling zijn in ontwikkeling.

Ad b: De instandhoudingsmaatregelen uit voormalige PAS-gebiedsanalyses worden in het verlengde van de uitspraak van de Raad van State en volgens landelijke afspraak één-op-één overgenomen in het Natura 2000-plan: ongeacht de wijze, waarop in de toekomst een vermindering van de stikstofdepositie wordt bereikt, zijn deze herstelmaatregelen in Natura 2000-gebieden in de komende beheerplanperiode noodzakelijk. Om de gunstige staat van instandhouding te bereiken, en om daarmee de vergunningverlening voor ruimtelijke ontwikkeling te vergemakkelijken, is aanvullende financiering nodig. De voortzetting van het Natuurpact 2013 zorgt voor deze dekking van uitgaven; eind 2020 is tevens besluitvorming voorzien over de verdeling van de aanvullende Rijksmiddelen voor de stikstofaanpak en het Natuurprogramma (€ 3 mld. t.m. 2030 voor heel Nederland).

Indien een vernieuwde aanpak van de stikstofproblematiek ertoe leidt, dat de herstelmaatregelen in omvang, tempo of locatie sterk gewijzigd dienen te worden ten opzichte van voorliggend Natura 2000-plan, dan wordt ook het voorliggende plan (tussentijds) gewijzigd. Ook tussentijds zijn aanpassingen van uitvoeringsmaatregelen mogelijk zonder dat het voorliggende Natura 2000-plan hierop formeel wordt aangepast, nl.:

- ondergeschikte uitwerkingen of aanpassingen bij de uitvoering van maatregelen (bijv. naar locatie, intensiteit, hoeveelheid); deze worden goedgekeurd bij de subsidietoekenningsprocedures;
- aanpassingen naar aanleiding van nader onderzoek of op grond van nieuwe inzichten, leidend tot vergelijkbare effecten op de aangewezen habitattypen of soorten; idem.

2.3 Provinciaal beleid

Provinciaal Omgevingsplan Limburg

De Natura2000-gebieden - zoals Bunder- en Elslooërbos – vormen in Limburg de kern van een robuust grensoverschrijdend natuur en waternetwerk van goede kwaliteit. Dit netwerk levert een bijdrage aan de Limburgse ambitie om de biodiversiteit in stand te houden. Die ambities zijn uitgebreid omschreven in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014 (POL). In 2021 komt er een nieuw provinciaal Omgevingsplan Limburg (POVI); naar verwachting blijft het beleid met betrekking tot Natura 2000-gebieden daarin in essentie ongewijzigd.

Goudgroene natuur

De Provincie Limburg heeft in het Omgevingsplan aangegeven welke Goudgroene natuurzones beschermd moeten worden. Alle Natura2000-gebieden maken deel uit van de Goudgroene natuurzones. Deze zones worden beschermd tegen ontwikkelingen die de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied aantasten.

Omgevingsverordening veehouderijen

Om ook het Bunder- en Elslooërbos te beschermen schrijft Provincie Limburg voor dat veehouderijen binnen de invloedssfeer van alle Natura2000-gebieden hun ammoniakemissie moeten reduceren om zo de stikstofbelasting op het natuurgebied te verminderen. Op termijn leidt deze maatregel tot minder depositie van stikstof zonder de economische ontwikkelingsruimte te verkleinen.

Kwaliteitsslag gerealiseerde natuur

Een aanzienlijk deel van de recent gerealiseerde nieuwe natuur kan sterk verbeterd worden om Natura2000-instandhoudingsdoelen te bereiken. Het Natura2000-plan voorziet daarom ook in kwaliteitsverbetering in die areaaluitbreiding natuur (Natuurbeheerplan Limburg, 2018).

Uitvoering

Diverse natuurmaatregelen worden door terreinbeherende organisaties, in het Bunder- en Elslooërbos Limburgs Landschap en Staatsbosbeheer, uitgevoerd met behulp van subsidieregelingen en beheervergoedingen. Ook particuliere eigenaren kunnen daar in aanmerking voor komen. De uitvoering van het natuurbeleid liep de afgelopen jaren deels ook via het programma Platteland in Ontwikkeling (PIO).

In het Bunder- en Elslooërbos is de uitvoeringsaanpak van de 'Propositie Heuvelland' belangrijk (IBP Heuvelland). Dit is een samenwerkingsproject van Rijk, provincie en waterschap om pilotmatig en in samenwerking met grondeigenaren tal van niet-alledaagse watermaatregelen tot ontwikkeling en uitvoering te brengen, zoals het voorkomen van runoff, het beteugelen van wateroverlast en het verbeteren van de grondwaterkwaliteit. Het IBP-project is tevens de 1^e fase van een LIFE IP-project, dat in 2022 voor nog meer Zuid-Limburgse gebiedsdelen, waaronder ook Natura2000-gebieden, experimentele oplossingen beoogt te bewerkstelligen voor deze problematieken.

2.4 Waterbeleid

Het waterbeleid met daarin de uitwerking van de Europese kaderrichtlijn Water (KRW) ligt voor de provincie vast in het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021. De doelstelling is het behoud en herstel van ecologische gezonde en veerkrachtige watersystemen gericht op het behoud, herstel en ontwikkeling van de natuurlijke en landschappelijke kwaliteit van beken en de grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden in het provinciaal natuurnetwerk. Om aan de vereiste van de KRW te voldoen wordt bij het nemen van watermaatregelen voorrang gegeven aan de Natura 2000-gebieden. Voor Bunder- en Elslooërbos is het waterbeleid met name relevant voor wat betreft de Hemelbeek en wat betreft de kwaliteit van het grondwater.

2.5 Gemeentelijk beleid

Het gemeentelijk bestemmingplan beschrijft wat er met de ruimte mag gebeuren. Voor Bunder- en Elslooërbos zijn de bestemmingsplannen van de gemeente Meerssen en Stein van belang. In die plannen heeft het Natura2000-gebied voornamelijk de functie *natuur*. Enkele stukken vallen onder de bestemming *landschappelijke openheid* in relatie met aanliggend agrarisch gebied en *waarde archeologie*.

3. Ecologische analyse

3.1. Hoe ziet het gebied er nu uit, hoe is het verankerd in het landschap?

Figuur 3.1 Overzichtsk kaart met ligging deelgebieden en begrenzing van het Natura2000-gebied Bunder- en Elslooërbos

Het Natura 2000-gebied bestaat grotendeels uit de steile met bos bedekte terrashelling op de overgang van Maasdal naar het Centraal Plateau. Een klein deel van het gebied ligt in de Maasdalvlakte. Het gebied wordt doorsneden door de spoorlijn Sittard-Maastricht en enkele openbare wegen met aanliggende bebouwing tussen Moerveld en Geulle, die geëxclaveerd zijn in de begrenzing. De helling waarop het Bunder- en Elslooërbos ligt, kent hoogteverschillen tot 60 m en vormt de westelijke begrenzing van het Centraal Plateau. Aan de noordzijde ligt Kasteelpark Elsloo binnen het Natura 2000-gebied. Aan de oostzijde van het gebied is er een scherpe grens met het landbouwkundig gebruik op het plateau, en liggen binnen de invloedssfeer van het Natura 2000-gebied andere gebruiksfuncties zoals de A2, het vliegveld en (delen van) Chemelot.

Het Natura2000-gebied ligt in het noordelijk deel van het Heuvelland. Dit deel van het Heuvelland kenmerkt zich door dikke lösspakketten op plateau en hellingen. Onder de lösspakketten zijn afwisselend Pleistocene en Tertiaire afzettingen aanwezig. De Maasdalvlakte bestaat uit jonge rivierklei op grindpakketten. Het deel van het Natura 2000-gebied in de Maasdalvlakte staat onder sterke invloed van het waterpeil in de Maas.

De Pleistocene en Tertiaire afzettingen vormen op de helling een karakteristieke gelaagdheid van grind, zand en kleilagen.

Als gevolg van slecht doorlatende kleilagen treedt grondwater uit de terrashelling en ontspringen hier ca. 400 bronnen; het Bunder- en Elslooërbos herbergt verreweg het grootste aantal bronnen in Nederland. Het water uit deze bronnen wordt langs de helling via bronlopen en -beken afgevoerd. Circa 150 (ca. 1 ha) van deze bronnen en bronbeken kwalificeren voor de Europese biodiversiteitsdoelstellingen (Kalktufbron). De bronnen worden gevoed door grondwater, dat op het Centraal Plateau intrekt en zijdelings over de ondoorlatende bodemlagen naar het hellingbos afstroomt. De grondwaterkwaliteit wordt sterk beïnvloed door het grondgebruik op het Plateau, met name landbouw.

Er is een groot contrast tussen het noordelijke en het zuidelijk deel van het Natura2000-gebied als gevolg van geologische breuken in de ondergrond. Het noordelijk deel kent een sterke toestroom van kalkrijk water in de bronnen en een sterke bodemdynamiek. In het zuidelijk deel is de toestroom van grondwater en het aantal bronnen geringer en ook beduidend minder kalkrijk. Het hellingbos kent hier een lange onafgebroken bosgeschiedenis (oude boslocatie).

3.2. Welke ecologische doelen willen we bereiken met dit Natura 2000-plan?

Het Natura 2000-gebied Bunder- en Elslooërbos is aangewezen voor vier habitattypen en één habitatrichtlijnsoort (Tabel 3.1). In de tabel is aangegeven wat de huidige situatie is van de habitattypen en –soort (staat van instandhouding), wat de instandhoudingsdoelstellingen hiervan zijn en hoe ze zich ontwikkelen (trend) is.

Tabel 3.1 Instandhoudingsdoelen habitattypen Bunder- en Elslooërbos

Betekenis indicaties doelstelling >: uitbreiding/verbetering, =: behoud,

Betekenis indicaties trend >: positief, =: stabiel, -: negatief, ?: onbekend)

Habitatype/soort		Huidige situatie		Doel			Trend	
		Opp. (ha)	Staat van instandhouding	Opp.	Kwaliteit	Populatie	Opp.	Kwaliteit
Ruigten en zomen (droge bosranden)	H6430C	0,13	matig ongunstig	>	>	n.v.t.	<	<
Kalktufbronnen	*H7220	1,05 (0,6 + 14,2 in mozaïek met H91E0C)	zeer ongunstig	=	>	n.v.t.	=	<
Eiken-haagbeuken-bossen (Heuvelland)	H9160B	93,2	matig ongunstig	=	>	n.v.t.	=	<
Vochtige alluviale bossen	*H91E0C	26,2 waarvan 14,2 in mozaïek met H7220	matig ongunstig	=	>	n.v.t.	>	=
Spaanse vlag	*H1078	n.v.t.	gunstig	=	=	=	>	=

* prioritaire habitatype.

De beoordeling van de staat van instandhouding is mede gebaseerd op de rapportage zoals Nederland deze in 2019 heeft ingediend bij de EU in het kader van de zesjaarlijkse rapportageverplichting. Deze beoordeling laat een ander beeld zien dan de informatie die in het zgn. Standaard Data Formulier is opgenomen. Het verschil zit in het voortschrijdend inzicht en de verschillende beoordelingssystematiek.

3.3. Waar lopen we bij de ecologische doelen tegenaan, Knelpunten?

De habitattypen van het Bunder- en Elslooërbos worden voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen belemmerd door een aantal overkoepelende knelpunten en door habitatspecifieke knelpunten. Verschillende belemmeringen kunnen alleen in een (veel) ruimer gebied dan het Natura 2000-gebied worden opgelost; dit betreft met name de stikstofdepositie en vermesting & verdroging & run-off. Enkele knelpunten zijn een kwestie van interne Natura2000-maatregelen (beheer, exoten, bosreservaat, beeklopen). Tevens zijn er rond aard en impact van bepaalde knelpunten nog leemtes in kennis. Hiervoor is het nodig dat nader onderzoek wordt verricht om knelpunten adequaat te kunnen aanpakken. In tabel 3.2. zijn alle knelpunten en leemten in kennis samengebracht.

Tabel 3.2 Overzicht van knelpunten en kennisleemten

	Knelpunt/kennisleemte	Habitatype				Soort
		H6430C	*H7220	H9160B	*H91E0C	
		Ruigten en zomen (droge bosranden)	Kalktufbronnen	Eiken-haag-beukenbossen (heuvelland)	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidend)	Spaanse vlag
K1	stikstofdepositie	x	x	x	x	
K2	vermesting	x	x	x	x	
K3	beheer	x		x		
K4	exoten	x		x	x	
K5	isolatie en areaal	x				
K6	verdroging		x	x	x	
K7	runoff en erosie		x	x	x	
K8	bever		x			
L1	morfodynamiek van bronnen en bronlopen		x			
L2	verspreiding, populatie-omvang en standplaats-condities typische soorten			x		
L3	ontwikkeling bosreservaat			x	x	
L4	mogelijkheden ophoging bodem ingesneden beken		x		x	
L5	Vervolgonderzoek zeoliet		x	x	x	

4. Welke resultaten realiseren we?

In dit hoofdstuk zijn de Natura 2000-instandhoudingsdoelen van het gebied Bunder- en Elslooërbos nader uitgewerkt. In deze realisatiestrategie is in globale zin beschreven wat er nodig is om op termijn de duurzame gunstige staat van instandhouding van de habitattypen voor Bunder- en Elslooërbos te halen. Een duurzame gunstige staat van instandhouding betekent dat:

- habitattypen en leefgebieden / populaties van de soorten, voor zowel omvang als kwaliteit, stabiel zijn of een positieve trend vertonen;
- voldaan is aan de abiotische randvoorwaarden;
- er een gunstig toekomstperspectief is voor de soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen.

4.1. Kernopgaven vanuit (inter-)nationale ecologische doelstellingen

Met een kernopgave is aangegeven wat de belangrijkste bijdragen van een gebied zijn aan het (inter-)nationale Natura2000-netwerk. De kernopgaven vormen een belangrijk hulpmiddel bij de focus en de eventueel noodzakelijke prioritering binnen de Natura2000-plannen. Voor het Natura2000-gebied Bunder- en Elslooërbos gelden de volgende kernopgaven:

8.03 Hellingbossen en zomen: behoud van bestaand hellingbos en herstel gevarieerde vegetatiestructuur van H9160B eiken-haagbeukenbossen (heuvelland), verzachten van bosrand, H6430C ruigten en zomen (droge bosranden) en waar relevant vergroten leefgebied *H1078 Spaanse vlag.

Binnen Europa is deze kernopgave van groot internationaal belang vanwege de bijzondere (kleinschalige) landschappelijke setting met gradiënt van kalkgronden die worden overdekt door terrasgronden en de hoge diversiteit aan levensgemeenschappen. Voor Nederlandse begrippen zijn de Zuid-Limburgse hellingbossen bijzonder soortenrijk met veel voor ons land unieke en zeldzame soorten. De Spaanse vlag is daarbij een prioritaire soort.

8.08 Beekdalbossen: behoud en uitbreiding *H91E0C vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) en *H7220 kalktufbronnen door herstel van hydrologie zowel de grondwaterstromen als het niveau en morfodynamiek van de beeklopen.

Vochtige alluviale (beekbegeleidende bossen) en kalktufbronnen zijn prioritaire habitattypen. Het subtype beekbegeleidende bossen komt versnipperd voor waardoor de kwaliteit bedreigd is en zowel landelijk als in Europees verband onder druk staat.

Beide habitattypen zijn binnen Nederland van groot belang voor zeldzame en bedreigde soorten. Het Bunder- en Elslooërbos herbergt het overgrote deel (ca. 95% %) van de kalktufbronnen binnen Nederland; de vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) hebben hier een ruim voorkomen met bovendien een grote ecologische variatie.

Aan de kernopgave is een 'sense of urgency' toegekend m.b.t. verbetering van de watercondities omdat de inschatting is gemaakt dat als de opgave niet wordt opgepakt binnen 10 jaar, mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat om minimaal de huidige waarden van de prioritaire habitattypen *7220 kalktufbronnen en *91E0C vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) in stand te houden. Dit onderstreept eens te meer het belang van het tot stand brengen van een goed functionerend geohydrologisch systeem met goede watercondities.

4.2. Instandhoudingsdoelen binnen het Natura2000-gebied

In tabel 4.1 staat de huidige situatie en de instandhoudingsdoelen per habitatype en –soort weergegeven. Hierin is ook de relatieve bijdrage aangegeven van het Natura 2000 voor de habitattypen en –soort, waaruit het belang blijkt van het gebied binnen Nederland voor het behoud en verbetering van deze habitattypen. Het habitatype Kalktufbronnen springt hier bovengit met daarnaast

vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende vochtige bossen) en eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)

Tabel 4.1 Instandhoudingsdoelstellingen Natura2000-gebied Bunder- en Elslooërbos

Habitatype	Huidige situatie			Doel**			Landelijke staat van instandhouding***	Relatieve bijdrage****
	Opp. (ha)	Staat van instandhouding	Trend*	Opp.	Kwaliteit	Populatie		
Ruigten en zomen (droge bosranden) (H6430C)	0,13	matig ongunstig	<	>	>	n.v.t.	-	C
*Kalktufbronnen (H7220)	1,05	zeer ongunstig	<	=	>	n.v.t.	-	A4
Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland) (9160B)	93,2	matig ongunstig	<	=	>	n.v.t.	--	B2
*Vochtige alluviale bossen (H91E0C)	26,4	matig ongunstig	=	=	>	n.v.t.	-	B1
*Spaanse vlag (H1016)		gunstig	>	=	=	=	+	?

Toelichting tabel:

* Trend >: positief/ = : stabiel/ - : negatief/ o: onbekend

**Doel >: uitbreiding, verbetering kwaliteit/ =: behoud oppervlak, behoud kwaliteit

*** Landelijke staat van instandhouding + : gunstig/ - : matig gunstig/ -- : zeer ongunstig

**** Voor de habitattypen betreft de relatieve bijdrage het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in dit gebied aanwezig is.

Voor de soorten betreft de relatieve bijdrage het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in dit gebied aanwezig is. De relatieve bijdrage wordt weergegeven in percentages: A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = >75%, B1 = 2-6% en B2 = 6-15%, C = <2%, # = niet opgenomen

*prioritair habitatype

4.2. Visie op de ecologische doelen en samenhang met de omgeving

Een aantal landschapsecologische randvoorwaarden vormt de basis voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in dit Natura 2000-plan, d.w.z. de gegevens die van invloed zijn op de realisatie van de ecologische doelstellingen. Tot de landschapsecologische randvoorwaarden behoort een aantal unieke natuurlijke kenmerken die het gebied zo bijzonder maken. Deze kenmerken betreffen de ligging van het gebied op de reliëfrijke overgang van twee uiteenlopende landschappen namelijk het Zuid-Limburgse heuvelland en het Maasdal:

- de geologische opbouw met een karakteristieke gelaagdheid van kalkrijke lösslagen, grind- en zandpakketten, waterkerende kleilagen en markante geologische breuken;
- een regionaal (geo)hydrologisch systeem dat zich manifesteert in een voor Nederland unieke bronzone op de terrashelling bestaande uit honderden bronnen en bronbeken over vrijwel de gehele lengte;
- een gradiënt in de grondwatersamenstelling van zuid naar noord met in het noordelijk deel actieve kalktufvorming.

Tot de landschapsecologische randvoorwaarden behoort ook een aantal ruimtelijke en infrastructurele gegevens zoals de heringerichte Grensmaas en de spoorlijn die van noord naar zuid het gebied doorsnijdt.

Binnen deze landschapsecologische randvoorwaarden kan het Bunder- en Elslooërbos zich ontwikkelen tot een zeer waardevol boscomplex met het voorkomen van overgangen van Wintereiken-beukenbos naar verschillende vormen van het Eiken-haagbeukenbos (H9160B), bronmilieus (H7220 Kalktufbronnen), bronbossen en beekbegeleidende bossen (H91E0C) in een onderlinge ecologische

samenhang. Dat vergt intensieve afstemming met het grondgebruik buiten het Natura2000-gebied, dat op de ecologische doelstellingen inwerkt.

De realisatiestrategie voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen van de voor het Natura 2000-gebieden aangewezen habitattypen en habitatrichtlijnsoort richt zich op de sleutelfactoren (de knoppen waar aan gedraaid kan worden) die bepalend zijn voor de kwaliteit en de verbetering van de kwaliteit. Deze sleutelfactoren zijn: stikstofdepositie, grondwaterkwantiteit en -kwaliteit, en beheer.

In deze visie op de realisatiestrategie is overkoepelend aangegeven hoe de instandhoudingsdoelen kunnen worden bereikt, uitgaande van de genoemde sleutelfactoren:

- **Stikstofdepositie.** De habitattypen in het gebied zijn stikstofgevoelig. De stikstofdepositie op het gebied overschreed in het verleden de KDW van de habitattypen met verzuring en vermessing tot gevolg. De depositie is afgenomen en depositie voor habitattypen 6430C Ruigten en zomen (droge bosranden) en 91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) ligt onder de KDW. Brongerichte maatregelen zullen de stikstofdepositie de komende jaren verder doen dalen. De prognose is dat in 2030 de stikstofdepositie voor nagenoeg het hele gebied onder de KDW's van de habitats en habitatrichtlijnsoort ligt. Door ophoping van stikstof van vele jaren depositie, zal een effectgerichte aanpak in het gebied nodig zijn om een te veel aan stikstof af te voeren. De inrichtings- en beheermaatregelen die hiervoor dienen te worden uitgevoerd, zijn voor het habitatype ruigten en zomen goed inpasbaar maar zullen voor de boshabitattypen ingrijpend kunnen zijn en arbeidsintensief. Hierop zal onder de sleutelfactor beheer verder worden ingegaan.
- **Grondwaterkwantiteit.** Voor de instandhoudingsdoelstelling is permante en voldoende krachtige toestroom van grondwater in de bronnen en hoge grondwaterstanden een belangrijke sleutelfactor. Een knelpunt hierbij is de afgenomen regenwaterinfiltratie en grondwateraanvulling in het infiltratiegebied op het Centraal Plateau met verdroging tot gevolg.
Voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding dienen diverse maatregelen genomen te worden op het plateau om de infiltratie van regenwater naar het grondwater te bevorderen, bestaande uit afkoppeling van regenwaterafvoer van het riool in woonkernen en overige verharde oppervlakten, en het optimaal laten infiltreren van regenwater via bestaande regenwaterbuffers. Verbetering van de grondwaterstand binnen het Natura2000-gebied wordt verder bereikt door verhoging van de drainagebasis bij diep ingesneden bronbeken.
- **Grondwaterkwaliteit.** Voor de grondwaterafhankelijke habitattypen is de grondkwaliteit een belangrijke sleutelfactor. Hoge gehalten aan eutrofiërende stoffen in het toestromende grondwater zorgen voor verslechtering van de habitattypen. De oorsprong van het te hoge gehalte aan eutrofiërende stoffen is in belangrijke mate de uitspoeling van meststoffen in landbouwgronden op het plateau. Het terugdringen van de uitspoeling naar voor de habitattypen gewenste niveaus is dan ook een urgente maatregel. Als onderdeel van het huidige generieke mestbeleid (Nitraatrichtlijn) is hier al verbetering in bereikt, maar een verdere terugdringing van de uitspoeling zal nodig zijn. Een belangrijke aanpak voor het verder terug dringen van de nitraatuitspoeling is het project "Verduurzaming water- en bodembeheer Heuvelland Zuid-Limburg" (werktitel: propositie Heuvelland) en de opschaling hiervan in het Europese LIFE IP-project Biodiversity4All, waarbij in 2020 agrariërs binnen het intrekgebied van het Bunder- en Elslooërbos worden benaderd om op vrijwillige basis een scala aan maatregelen op hun gronden uit te voeren om de uitspoeling van nitraat naar het grondwater verder terug te dringen. Vanuit de Natura 2000-doelstellingen ligt daarbij de prioriteit op het noordelijk deel van het gebied met de meest waardevolle kalktufbronnen, de kortste doorlooptijd van het grondwater en de hoogste nitraatbelasting. De maatregelen zullen nauwlettend gemonitord worden op verbetering grondwaterkwaliteit en modelmatig doorgerekend op verwachte effecten op de langere termijn. Op basis van de uitkomsten zal bijgestuurd worden en waar nodig maatregelen aangescherpt mede gezien de urgentie om verbetering van de waterkwaliteit te bereiken voor het behoud van de kalktufbronnen.

- **Beheer.** De hellingbossen in het Bunder- en Elslooërbos bevinden zich sinds de beëindiging van de hakhoutexploitatie begin jaren 1950, in een overgangsfase van hakhoutbos naar een meer natuurlijk, opgaand loofbos. Het huidige bos heeft daardoor een uniforme structuur en er vindt sterke ophoping van strooisel plaats, tevens versterkt door verzuring en vermesting. De staat van instandhouding van het habitatype H9160B Eiken-haagbeukenbos (heuvelland) is in de afgelopen decennia verslechterd: de ondergroei van voorjaarsflora is verminderd, een aantal typische lichtminnende soorten zijn sterk afgenomen of verdwenen. Karakteristieke vogels van oud bos daarentegen zijn toegenomen.

Het beheer in de achterliggende periode is gericht geweest op een natuurlijke bosontwikkeling, waarbij een aantal structuurkenmerken van het bos leidend zijn geweest. De ingezette natuurlijke bosontwikkeling geldt hier dan ook als uitgangspunt.

Een evaluatie van deze beheerkeuze is echter tot op heden niet uitgevoerd, zodat niet bekend is of de ingezette natuurlijke bosontwikkeling leidt tot de gewenste structuren en een verbetering van de staat van instandhouding van de boshabitatypen. Een evaluatie van de bosontwikkeling dient dan ook eerst uitgevoerd te worden. Op basis hiervan kunnen aanvullende beheermaatregelen en ingrepen nodig zijn mede als effectgerichte maatregelen tegen milieu-invloeden zoals stikstofdepositie. Met het opstellen van een integraal bosbeheerplan kan tot een goede invulling worden gekomen om een gebiedsgericht maatregelenpakket samen te stellen..

4.3. Invulling instandhoudingsdoelstellingen

In de onderstaande tabel staat een samenvatting op welke manier invulling is gegeven aan de doelrealisatie voor de habitattypen en –soorten.

Tabel 4.2 Doelrealisatie Natura2000-plan Bunder- en Elslooërbos

Habitat-type	Huidige situatie		Doel		Doelrealisatie
	Opp. (ha)	Svl	Opp. (ha)	Kwaliteit	
Ruigten en zomen (droge bosrand)	0,13	matig ongunstig	1	>	Verbetering van kwaliteit en uitbreiding van het oppervlak van het habitatype door gericht gefaseerd beheer van zomen langs bosranden, beekoevers en spoortalud en het terugzetten van bosranden. De kansrijke locaties zijn met name aanwezig aan de onderrand van de terrashelling en in de overgang naar het Maasdal en in een zone ten O. van de spoorlijn vanaf het Armenbos naar het noorden.
Kalktuf-bronnen	1,05	zeer ongunstig	1,05	>	Behoud van kwaliteit en oppervlak en op termijn verbetering van kwaliteit wordt bereikt door vermindering van de uitspoeling van meststoffen, in het bijzonder nitraat, in landbouwgronden in de intrekgebieden (Centraal Plateau) van de bronnen en bronlopen; vergroten van de grondwatervoorraad door het bevorderen van infiltratie van hemelwater; aanpassing van de hydro- en morfodynamiek van de bronlopen en het terugdringen van instroomstroom van voedselrijk bodemmateriaal en erosie.

Eiken- haagbeu- kenbos (heuvel- land)	93,2	matig on- gunstig	93,2	>	Verbetering van kwaliteit en behoud van oppervlak wordt langs verschillende wegen bereikt. Door het terugdringen van de verzurende en vermestende werking van de stikstofdepositie. Dit leidt op termijn tot vermindering van strooiselophoping en verbetering van strooisel- en humuskwaliteit en toename van de ondergroei. Verder wordt doelrealisatie bereikt door vermindering van uitspoeling van vermestende stoffen, voorkomen van runoff en erosie vanaf het plateau en verbetering van de bosstructuur door (kleinschalige) beheersingrepen. Voor beheersingrepen is allereerst van belang dat het bosbeheer wordt geëvalueerd en een integraal bosbeheerplan wordt opgesteld.
Vochtige alluviale bossen (beekbe- geleidend)	26,2	matig on- gunstig	27	>	Verbetering van kwaliteit en behoud van oppervlak voor het habitatype wordt op de eerste plaats bereikt door verbetering van de hydrologie zowel kwantiteit als kwaliteit. Ter hoogte van het Lage bos in het Maasdal is dit al in gang gezet bij de aanleg van een dekgrondberging langs de Grensmaas, waarbij de stijghoogte van grondwater van goede kwaliteit, fors is toegenomen in het habitatype. Op de terrashelling wordt verbetering van het habitatype bereikt door het vergroten van de infiltratie van hemelwater, het terugdringen van de uitspoeling van vermestende stoffen in de intrekgebieden en inspoeling (runoff) van en erosie als gevolg van afstromend water en vermest bodemmateriaal te voorkomen. Verder door bij diep ingesneden bronbeken de beekbodem te verhogen. In het Maasdal in het zuidelijk deel van het gebied kan verbetering van het habitatype worden bereikt door bronbeken in het bos te laten stromen.
Spaanse vlag		gunstig	=	=	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied is bij het huidige beheer en gebruik al gerealiseerd. Een belangrijke factor hierin is beheer en onderhoud van de spoorbermen langs het traject Maastricht-Sittard. Minimaal voortzetting van het huidige beheer is daarbij van belang. Door uitbreiding en verbetering van het habitatype 6430C Ruigten en zomen (droge bosranden) eveneens langs het traject van de spoorlijn en elders in het Natura 2000-gebied, zal het leefgebied naar verwachting in kwaliteit verbeteren.

5. Wat gaan we doen om de doelen te bereiken?

In dit hoofdstuk zijn de Natura2000-instandhoudingsmaatregelen 2021-2027 weergegeven, waarmee de ecologische knelpunten worden aangepakt om daarmee de instandhoudingsdoelen te realiseren.

Herstel- en instandhoudingsmaatregelen

In Tabel 5-1 zijn de Natura 2000-maatregelen samengevat. In hoofdstuk 3 gaven we al aan dat een groot deel van de beschermde habitattypen gevoelig is voor stikstof. Stikstofemissie uit agrarische bronnen wordt sinds 2013 aangepakt via de 'Verordening veehouderijen en Natura 2000'. De maatregelen uit deze verordening gelden voor alle Natura2000-gebieden in Limburg. Ze zijn niet specifiek voor een bepaald habitattype, soort of gebied en zijn daarom niet behandeld in dit plan. Andere stikstofbron- en -emissie maatregelen worden in landelijk verband heroverwogen en bepaald. Als in het verlengde daarvan de Natura2000-instandhoudingsmaatregelen via gebiedsanalyses nader zijn uitgewerkt en/of geprioriteerd, dan ondergaat die besluitvorming de wettelijke besluitvormings-inspraak- en beroepsprocedures, maar kunnen ondergeschikte aanpassingen worden vastgelegd zonder het Natura2000-plan gelijktijdig aan te passen.

De herstelmaatregelen zijn voor de verschillende habitattypen en –soorten beschreven voor de eerste beheerplanperiode van 6 jaar (2021-2027). Het reguliere beheer vormt geen onderdeel van de instandhoudingsmaatregelen. Naast de geformuleerde maatregelen is het ook van belang om de resterende hectaren nog te ontwikkelen Goudgroene natuur (areaaluitbreiding) in en rondom het Natura2000-gebied Bunder- en Elslooërbos, zoals opgenomen in het vigerende Provinciaal Natuur-beheerplan Limburg 2019, te realiseren. Deze goudgroene gebieden ondersteunen met een juiste inrichting en beheer de instandhoudingsdoelstellingen zoals opgenomen in het Aanwijzingsbesluit.

Tabel 5-1 Totaaloverzicht herstel- en instandhoudingsmaatregelen en onderzoeken Bunder- en Elslooërbos

Maatregel	Omschrijving	Habitatype, -soort	Knelpunt	Frequentie	Hoeveelheid
M.153-1, M.153-2	Terugzetten struweel en bos, gefaseerd maaien en afvoeren	H6430C, H1078	K1, K2, K3, K5	cyclisch	1 ha
153.Ex.15	Bestrijding Japanse duizendknoop	H6430C	K4	eenmalig	1 ha
M.153-3	Vergroten infiltratie op het plateau in bestaande buffers	H7220, H9160B, H91E0C	K2, K6	eenmalig	20 stuks
M.153-4	Hemelwater infiltreren bebouwd gebied	H7220, H9160B, H91E0C	K2, K6	eenmalig	35 ha
M.153-6	Verondiepen ingesneden beken door beekbodempverhoging	H7220, H91E0C	K6	eenmalig	850 m
M.153-5	Vermindering uitspoeling nutriënten in intrekgebied	H7220, H9160B, H91E0C	K2	eenmalig	850 ha
M.153-14	Inrichting runoff risicopunten	H7220, H9160B, H91E0C	K7	eenmalig	12 stuks
153.Vw.16 153.Vw30	Functioniewijziging en inrichting goudgroene natuur	H7220, H91E0C	K2, K7	eenmalig	3,1 ha
153.Oz.19 153.Bi.26	Opstellen bosbeheerplan (BBP) en uitvoeren maatregelen op basis van BBP	H9160B	K3	Eenmalig, cyclisch	1 st. 10 ha
153.Ex.20, 153.Ex.21, 153.Ex.24	Bestrijden/verwijderen van exoten en niet-gebiedseigen boomsoorten	H9160B	K6	eenmalig	2 ha
M.153-12	Opgeleide beken weer vrij laten uitstromen in het bos	H91E0C	K3	eenmalig	1 stuk
153.H.25	Verwijderen zandvangen	H91E0C	K6	eenmalig	2 stuks
153.H.29	Vermindering drainerende werking bronloop Kasteelpark Elsloo	H7220	K6	eenmalig	25 m
153.Oz.17 153.H.18	Onderzoek hydro- en morfodynamiek bronnen en bronlopen t.b.v. versterking kalktufvorming en maatregelen op basis hiervan	H7220	L1	eenmalig	1
	Onderzoek naar aanpak en methoden beekbodempophoging ingesneden beken	H7220, H91E0C	L4	eenmalig	1
153.Oz.22	Onderzoek naar vóórkomen en standplaatscondities afgenomen typische plantensoorten H9160B	H9160B	L2	eenmalig	1
153.Oz.23	Herhalingsonderzoek/monitoring van bosreservaat Bunderbos en vergelijking t.o.v. 1998	H9160B	L3	eenmalig	1

Tabel 5-2. Monitoringsmaatregelen Natura2000-plan Bunder- en Elslooërbos

Monitoringsdoel	Specificatie monitoring	Frequentie	Regulier/ Natura 2000-plan	Uitvoerder / trekker
Vegetatie	Kartering	1 x per 12 jaar	Regulier	Staatsbosbeheer/provincie
Flora	Kartering typische soorten en aandachtsoorten	1 x per 6 jaar	Regulier	Staatsbosbeheer/provincie
Vegetatie kalktuf- bronnen (H*7220)	Kartering kwalificerende bronmossen en overige mos- en plantensoorten bij 18 locaties in kalktufbronnen en -bronlopen.	1x per 6 jaar	N2000-plan	Provincie/ Staatsbosbeheer
Macrofauna kalktuf- bronnen (H*7220)	Soortensamenstelling macrofauna op 18 locaties in kalktufbron en -bronlopen	1x per 6/9 jaar, afhankelijk van kwetsbaarheid	N2000-plan	Waterschap/provincie
Vuursalamander	Telling (sub)adulte en juveniele exemplaren in 8 vastgelegde trajecten conform NEM methodiek	Meerdere keren per jaar	NEM	RAVON
	Telling larven in iedere beek/water	Meerdere keren per jaar	NEM	RAVON
Spaanse vlag	Vaste telroute meetnet vlinders conform methode Vlinderstichting	Meerdere keren per jaar	NEM	Vlinderstichting
Gebiedsschouw	Veldbezoek en overleg met terreinbeheerder inzake stand van zaken uitvoering PAS-maatregelen	Jaarlijks	N2000-plan	Provincie
Hydrologie	OGOR-meetnet, 9 meetpunten; meten grondwaterstanden en/of grondwaterkwaliteit	2 x per jaar kwaliteit/dage-lijks kwantiteit	Regulier	Provincie
Hydrologie	Debiet- en waterkwaliteitsmeting op 17 locaties in bronlopen	1x per 3 jaar	N2000-plan	Provincie
Hydrologie	40 meetpunten bodemvocht op landbouwgronden Centraal Plateau	1x per 3 jaar	N2000-plan	Provincie
Hydrologie	5 meetpunten grondwaterstand en grondwaterkwaliteit in intrekgebied Centraal Plateau	2x per jaar	N2000-plan	Provincie

6. Financiering en subsidieregelingen

De nog niet uitgevoerde maatregelen uit gebiedsanalyse-2017 worden merendeels, in verband met nader onderzoek en uitwerking, via voorliggend Natura2000-plan uitgevoerd in de periode tot en met 2027. Verschillende beheermaatregelen uit de gebiedsanalyse 2017 zijn uitgevoerd of komen te vervallen en staan niet meer benoemd in dit Natura2000-plan; enkele niet uitgevoerde maatregelen zijn in voorliggend Natura2000-plan vervangen door betere. Een groot deel van de instandhoudingsmaatregelen in het Natura2000-plan Bunder- en Elslooërbos zal binnen de 1^e beheerplanperiode (2021-2027) afgerond worden; op onderdelen, met name met betrekking tot de nitraatproblematiek, is doorloop in de beheerplanperiodes na 2027 mogelijk.

Voor de uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen, die nodig zijn om de Natura2000 instandhoudingsdoelstellingen in Bunder- en Elslooërbos te behalen, heeft de provincie Limburg budget uit het Natuurpact 2013 beschikbaar en opgenomen in de meerjarenbegroting. Hierdoor is er voldoende dekking voor de kosten van de Natura 2000-planmaatregelen gedurende de gehele beheerplanperiode. Voor de provincie Limburg is deze externe dekking sinds de decentralisatie uitgangspunt van beleid. Deze budgettaire duidelijkheid biedt de ruimte om het pakket instandhoudingsmaatregelen voor het Natura2000-plan Bunder- en Elslooërbos tot en met 2027 vast te stellen. Met de Stichting Limburgs Landschap en Staatsbosbeheer worden meerjarige uitvoeringsafspraken vastgelegd voor de periode 2021-2027, als vervolg op eerdere uitvoeringsovereenkomsten en meerjarensubsidies.

Voor het Bunder- en Elslooërbos geldt specifiek, dat de uitvoering van nitraatmaatregelen in het agrarisch gebied en van run-off maatregelen worden gerealiseerd in het kader van het project IBP Heuvelland. Dit project is erop gericht om een samenwerkingsproces met de belanghebbenden op gang te brengen en om op vrijwillige basis nitraat- en run-off maatregelen te realiseren. In het kader van dit IBP Heuvelland-project is er een met een groter gebied (Geuldal) gedeeld eigenstandig budget beschikbaar om de betreffende maatregelen gericht te financieren. Het voor nitraatmaatregelen gereserveerde budget in voorliggend Natura2000-plan (bijna € 0.5 mln.) wordt aan het budget voor IBP Heuvelland toegevoegd om in de lopende beheerplanperiode 2021-2027 via dit werkproces voldoende nitraatgerichte maatregelen in de landbouw te kunnen faciliteren. Indien in de beheerplanperiode blijkt dat de vrijwillige maatregelen het totaal van deze budgetten te boven dreigen te gaan, zal bezien worden of en op welke wijze aanvullend budget beschikbaar gesteld kan worden.

De aanvullende maatregelen die invulling geven aan het Ontwerp-“Veegbesluit” van het Ministerie van LNV, zullen pas worden uitgevoerd als dit besluit definitief is vastgesteld en via de geldende wettelijke procedures door de provincie zijn vastgesteld in de vorm van een addendum op voorliggend Natura2000-plan.

6.1 Kosten instandhoudingsmaatregelen Natura2000-plan Bunder- en Elslooërbos

Om aan alle instandhoudingsdoelstellingen van dit Natura2000-gebied te voldoen, dus ook voor de aangewezen uitbreidings- en kwaliteitsdoelen, is een integraal maatregelenpakket opgesteld. Deze maatregelen zijn in hoofdstuk 5 besproken.

In tabel 6.1 is het pakket instandhoudingsmaatregelen samengevat en van een kosten- en tijds-indicatie voorzien. De kosten zijn gebaseerd op normbedragen, die door Rijk en provincies worden gehanteerd dan wel gebaseerd op normkosten voor terreinbeheerders (Staatsbosbeheer, 2016) of expert judgment. Voor sommige maatregelen zijn vanwege specifieke omstandigheden hogere kosten gehanteerd. De uitvoeringskosten van dit Natura2000-plan zijn ingeschat op circa € 4.857.000.

Tabel 6.1 Kosten- en tijdsindicatie uitvoering instandhoudingsmaatregelen Bunder- en Elslooërbos.

Maatregel	Uitvoeringsperiode 2021-2027		Opvolgende beheerplanperiode (> 2027)
	In de tijd door- geschoven uit tijdvak '15-'21	Toevoeging, uit- breiding en voortzetting	
* Onderzoek (zeoliet, bronlopen, bos-beheerplan)	€ 35.000	€ 145.00	- Indien nodig
* Monitoring (gebiedspecifiek)	--	€ 30.000	- Ja
* Instandhoudingsmaatregelen (waarvan nitraatgericht)	€ 2.726.000 (€ 486.000)	€ 1.501.000	- Afhankelijk van natuur- kwaliteit (- Afhankelijk van stikstof- aanpak)
Communicatieplan Natura2000	--	€ 50.000	- t.z.t. bezien.
Totaal	€ 4.587.000	€ 1.726.000	- Op onderdelen

6.2 Financiering en Subsidieregelingen

De maatregelen die nodig zijn om de Natura 2000-doelen te behalen, worden voor een deel onder de vlag van partnercontracten en de 'Propositie (IBP) Heuvelland' uitgevoerd. Voor de uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen zijn subsidieregelingen van toepassing. Het actuele overzicht van deze regelingen en de daarbij beschikbare jaarbudgetten (subsidieplafonds) zijn terug te vinden op de website van de provincie: <https://www.limburg.nl/loket/subsidies/actuele-subsidies/> onder 'Natuur'. In samenwerking met de provincies en het Ministerie van Economische Zaken is het programma POP3 opgesteld (zie de begrippenlijst achterin het hoofdrapport). Ten behoeve van de uitvoering van POP3 in Limburg is door Gedeputeerde Staten van Limburg de Subsidieverordening POP3 Limburg vastgesteld. Het programma richt zich op vijf items:

- Versterken van innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht;
- Jonge landbouwers;
- Natuur en landschap;
- Verbetering van waterkwaliteit;
- LEADER.

6.3 Tegemoetkoming in schade

De Wet Natuurbescherming biedt aan betrokkenen mogelijkheid een verzoek tot schadevergoeding in te dienen bij Gedeputeerde Staten, als die schade volgens hen het gevolg is van een vastgesteld Natura 2000-plan (artikel 6.3 Wet Natuurbescherming). Om in aanmerking te komen voor tegemoetkoming dient aan de in de wet genoemde eisen te worden voldaan. Zo komt enkel schade in de vorm van inkomensderving of van vermindering van de waarde van een onroerende zaak voor tegemoetkoming in aanmerking en blijft de schade die binnen het normaal maatschappelijk risico valt voor rekening van de aanvrager. Voor zover betrokkenen pas later als gevolg van een (uitvoerings)besluit met betrekking tot concreet uitgewerkte N2000-planmaatregelen menen schade te lijden, wordt verwezen naar de in betreffende wet- en regelgeving opgenomen regelingen met betrekking tot schade (bijvoorbeeld artikel 7:14 e.v. van de Waterwet).

7. Toetsing huidig gebruik

7.1. Inleiding en juridisch kader

Eén van de functies van het Natura 2000-plan is het toetsen van effecten van bestaande activiteiten in en rondom het Natura 2000-gebied Bunder- en Elslooërbos op de instandhoudingsdoelstellingen (hierna te noemen: toetsing huidig gebruik). Het doel hiervan is om te bepalen welk huidig gebruik in dit hoofdstuk (evt. onder voorwaarden) wordt vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht.

De juridische basis voor deze toetsing van het huidig gebruik ligt in artikel 2.2 lid 2 van de Wet natuurbescherming (Wnb). Daarin is voorgeschreven dat het bevoegd gezag “passende maatregelen” moet treffen voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden. Het huidig gebruik in en rond het Natura 2000-gebied mag het tijdig behalen van de instandhoudingsdoelen zoals genoemd in hoofdstukken 3 en 4 niet in de weg staan. Wanneer dit wel het geval is, dienen passende maatregelen te worden getroffen. Deze bestaan overwegend uit het uitvoeren van inrichtings- en beheermaatregelen. Indien nodig zijn voorwaarden of beperkingen gesteld aan het huidig gebruik in/rond het Natura 2000-gebied.

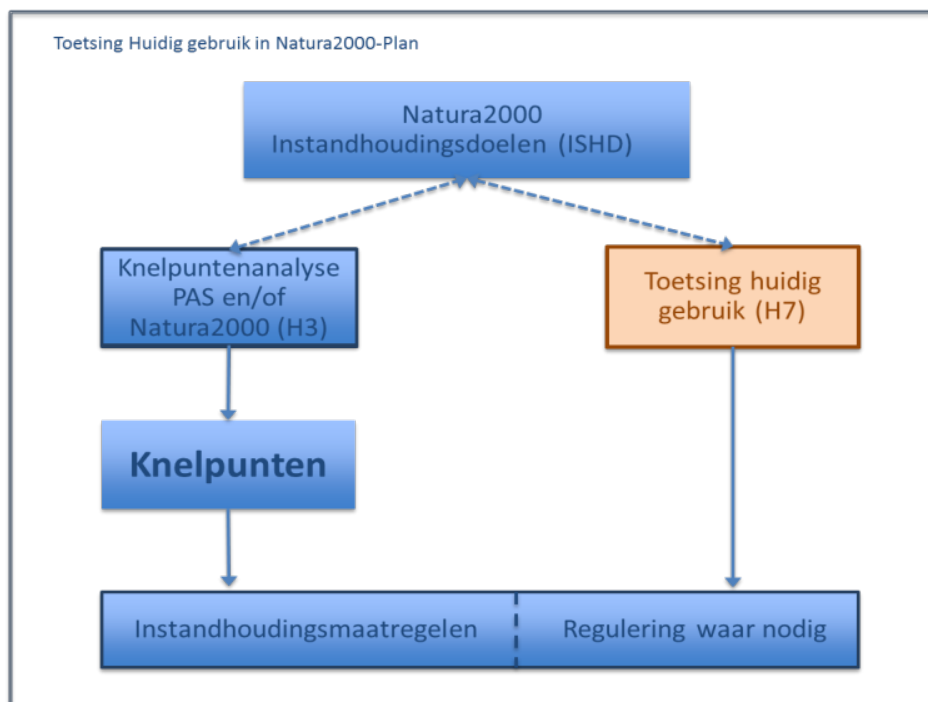
Onder huidig gebruik verstaan we binnen het kader van dit Natura 2000-plan: de legale activiteiten die in 2017 in of rondom het Natura 2000-gebied werden uitgevoerd, dus het gangbare gebruik ten tijde van het opstellen van dit Natura 2000-plan. Nieuwe initiatieven of projecten en toekomstige uitbreiding, intensivering of verplaatsing van bestaande activiteiten vallen buiten dit huidig gebruik; zie hiervoor ook par. 7.5.10.

Om inhoud te geven aan deze functie van het Natura2000-plan is getoetst of huidig gebruik het behalen van de instandhoudingsdoelen in de weg staat:

- In par. 7.1 is uitgelegd waarom deze toetsing van belang is. De toetsing huidig gebruik kan waar nodig leiden tot regulering van gebruiksvormen in de vorm van een vrijstelling (al dan niet onder voorwaarden) van de Wnb-vergunningplicht. Dit om eventuele negatieve effecten teniet te doen (zie rechterzijde figuur 7.1 op de volgende bladzijde).
- In paragraaf 7.2 is uitgelegd welke vormen van huidig gebruik geïnventariseerd zijn en welke daarvan toetsing behoeven.
- De toetsingsmethodiek zelf is nader uitgewerkt in paragraaf 7.3 (figuur 7.2).
- In paragraaf 7.4 zijn de categorieën benoemd, waarin de vormen van huidig gebruik worden ingedeeld met behulp van deze toetsing.
- In par. 7.5 is het resultaat van de toetsing in tabelvorm weergegeven; in het Hoofdrapport staan hierover de relevante afwegingen en argumenten.

De toetsing van het Huidig gebruik geldt voor het hier concreet beschreven huidige gebruik (in de huidige vorm, locatie, omvang en tijd) en voor de wettelijke werkingsduur van dit Natura 2000-plan (6 jaar) en betreft alleen de toetsing aan Natura 2000-doelstellingen van het gebied (Hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming), dus niet de wettelijke toetsing met betrekking tot beschermde soorten (hoofdstuk 3 Wnb).

Voor een aantal vormen van huidig gebruik leidt dit tot vrijstelling van de vergunningplicht (al dan niet onder voorwaarden) of tot de conclusie dat de vorm van huidig gebruik niet is vrijgesteld in het kader van voorliggend Natura 2000-plan. In dat laatste geval valt het huidig gebruik onder de reguliere werking van de Wnb en zal na onderzoek op initiatief van belanghebbende(n) moeten blijken of sprake is van een vergunningplicht waarvoor de Provincie Limburg in de regel het bevoegd gezag is. Ook als er sprake is van wijziging van het vrijgestelde gebruik, dan is het gewijzigde gebruik mogelijk wel vergunningplichtig in het kader van de Wnb.

Figuur 7.1 Schematische weergave van de plek van toetsing van het huidige gebruik in relatie tot de systematiek en opbouw van het Natura 2000-plan.

Toelichting schema figuur 7.1

Het behalen van de instandhoudingsdoelen wordt beïnvloed door standplaatsfactoren en/of menselijk handelen. Waar in de ecologische analyse van hoofdstuk 3 is geconstateerd dat standplaatsfactoren en/of menselijk handelen een significant negatief effect veroorzaken op de instandhoudingsdoelen, zijn deze als knelpunt geïdentificeerd (linkerzijde figuur). In hoofdstuk 5 zijn instandhoudingsmaatregelen geformuleerd om deze knelpunten aan te pakken.

7.2. Inventarisatie en selectie huidig gebruik

Het huidig gebruik in en rond het Natura 2000-gebied is geïnventariseerd aan de hand van gegevens van provincie, gemeenten en waterschap. Daarbij is gebruik gemaakt van de lijsten met mogelijke activiteiten uit de zogeheten 'Sectornotities' (Arcadis, 2008). Vervolgens is met diverse gebruikers en gebiedskenners in een gebiedssessie de lijst van gebruiksvormen voor dit gebied gecheckt en waar nodig aangevuld. De uiteindelijke lijst van vormen van huidig gebruik voor dit gebied is opgenomen in Bijlage B bij het Hoofdrapport, de eerste kolom. Op deze uiteindelijke lijst is een voorselectie in 2 stappen toegepast, om te komen tot de in dit Natura 2000-plan te toetsen vormen van huidig gebruik in het gebied.

- **Stap 1:** Op basis van expert judgement is gekeken naar de ecologische relevantie van de diverse gebruiksvormen voor de instandhoudingsdoelen in het gebied. Alleen die vormen van huidig gebruik uit de uiteindelijke lijst, waarbij niet uitgesloten kan worden dat er een negatieve beïnvloedingsrelatie kan bestaan, gaan door naar Stap 2. De overige vormen zijn niet getoetst.
- **Stap 2:** De vormen van huidig gebruik in dit gebied die ecologische relevant zijn (Stap 1), maar waarvoor al een Wnb-vergunning is afgegeven of is aangevraagd, of de vormen van huidig gebruik waarvoor geen vergunningplicht bestaat (op grond van andere wet- en of regelgeving, zoals bijvoorbeeld via een provinciale verordening), zijn niet getoetst. Voor zover van toepassing is dit in par. 7.5.10 ter informatie genoemd.

De inventarisatie en voorselectie heeft zodoende geresulteerd in een lijst met huidig gebruik waarvoor is aangegeven welke vormen van huidig gebruik op de mogelijkheid van regulering getoetst zijn in paragraaf 7.5.

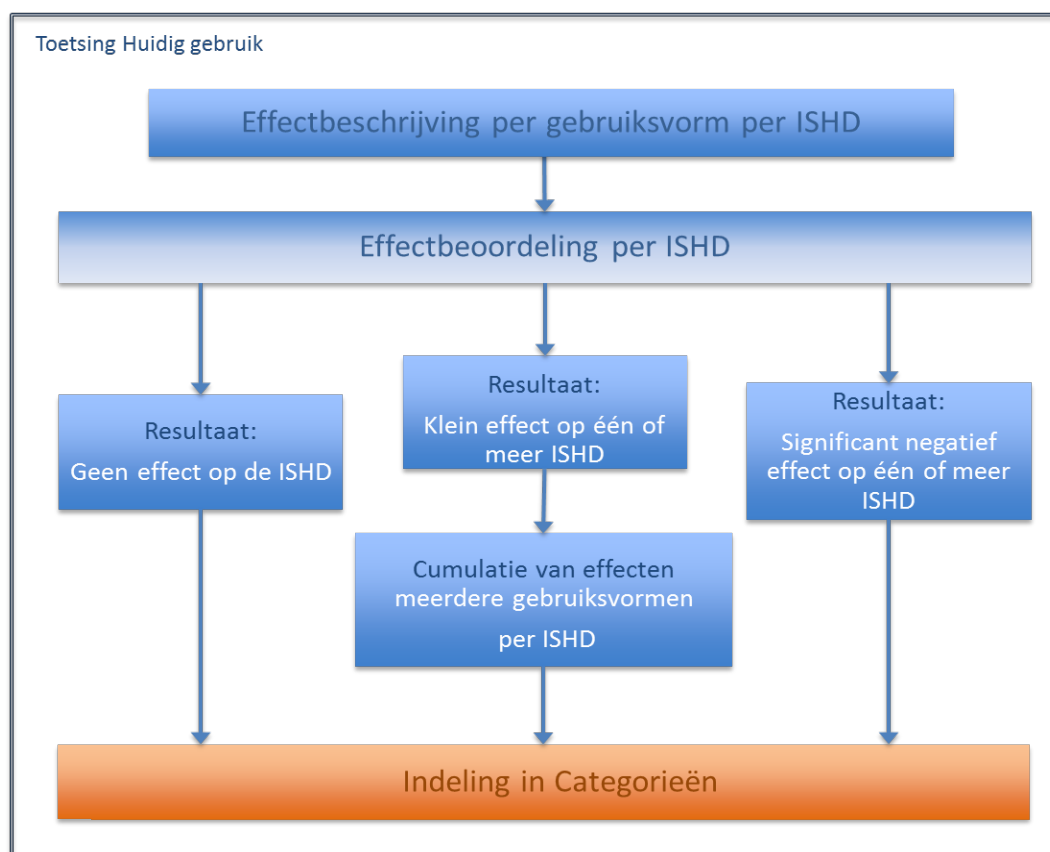
Aspecten van gebruiksvormen die in de analyse van hoofdstuk 3 als knelpunt zijn geïdentificeerd, en waarvoor dus in hoofdstuk 5 instandhoudingsmaatregelen zijn beschreven, zijn in hoofdstuk 7 niet opnieuw getoetst. De stikstofproblematiek vormt een van deze aspecten. De toetsing daarvoor verloopt via het separate traject van het in ontwikkeling zijnde landelijke en regionale stikstofbeleid.

De uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen zoals vastgelegd in hoofdstuk 5 maakt geen onderdeel uit van het huidig gebruik. Deze maatregelen zijn daarom niet opgenomen in Bijlage B en zijn in hoofdstuk 7 niet getoetst. Deze maatregelen worden (in de toekomst) uitgevoerd om de in hoofdstuk 3 geïdentificeerde knelpunten op te lossen. Eigenaren en organisaties hebben een inspanningsverplichting om deze maatregelen op een zorgvuldige en professionele manier uit te voeren. Hierbij moet rekening worden gehouden met alle instandhoudingsdoelen, zodat significant negatieve effecten worden voorkomen.

7.3. Toetsingsmethodiek

De feitelijke toetsing bestaat uit drie onderdelen: effectbeschrijving, effectbeoordeling en categorie-indeling. Figuur 7.2 geeft schematisch weer hoe de toetsing van het huidig gebruik er uit ziet.

- De effectbeschrijving omvat naast een beschrijving van de activiteit zelf een analyse van de gevolgen die het gebruik kan hebben op de aangewezen instandhoudingsdoelen. Dit gebeurt op basis van de best beschikbare (gebieds)kennis, wetenschap en expert judgement. De algemene regelgeving, die van toepassing is op de uitvoering van activiteiten (gedragscodes, voorschriften vanuit milieuwetgeving etc. etc.), is geacht integraal onderdeel te zijn van de beschreven gebruiksvormen; eventuele overtredingen daarvan kunnen aanleiding zijn voor handhaving (zie paragraaf 5.4).
- De effectbeoordeling richt zich op de vraag of significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor een habitatype of soort al dan niet kunnen worden uitgesloten, rekening houdend met de maatregelen die in hoofdstuk 5 van dit Natura 2000-plan zijn vastgelegd, de eerder genoemde 'instandhoudingsmaatregelen'. Met andere woorden: staat een vorm van huidig gebruik het halen van de instandhoudingsdoelen mogelijk in de weg?
- Bij de effectbeoordeling is gebruik gemaakt van de zgn. "Effectenindicator" zoals die te voor ieder Natura 2000-gebied kan worden samengesteld op de website www.synbiosys.alterra.nl. Een gebieds-specifieke afbeelding van deze effectenindicator is weergegeven in figuur 7.3. Met dit hulpmiddel is voor de aangewezen instandhoudingsdoelen nagegaan of de te toetsen vormen van huidig gebruik daadwerkelijk tot negatieve effecten leiden, voor zover deze effecten niet al door middel van de herstelmaatregelen uit hoofdstuk 5 zijn opgelost.
- Een vervolgstap in de effectbeoordeling kan bestaan uit de cumulatietoets. Deze extra toets geldt voor gebruiksvormen met een klein effect (niet-significant maar ook niet-verwaarloosbaar). Tezamen kunnen deze kleine effecten een groter en wel-significant negatief effect hebben. In dat geval kunnen extra maatregelen nodig zijn om het effect te mitigeren of zijn aanvullende voorwaarden aan de verschillende gebruiksvormen gesteld.
- De categorie-indeling volgt uit de effectbeoordeling. De beschrijving van de categorieën en de indelingscriteria is opgenomen in paragraaf 7.4.

Figuur 7.2 Schematische weergave van de werkwijze bij de toetsing van het huidig gebruik in het Natura 2000-plan Bunder- en Elslooërbos.

7.4. Categorieën

De getoetste vormen van huidig gebruik zijn beschreven in paragraaf 7.5.1 en verder. Ze zijn daar beoordeeld op hun effect en vervolgens ingedeeld in 4 beoordelingscategorieën. Deze categorieën zijn hieronder beschreven. Waar sprake is van vrijstelling voor de vergunningplicht heeft dat uitsluitend betrekking op hoofdstuk 2 (gebiedsbescherming) van de Wet natuurbescherming en niet op de uit andere wetgeving of andere hoofdstukken van de Wet natuurbescherming voortvloeiende vergunningsplicht.

Categorie 1: Huidig gebruik vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht

In deze categorie valt het gebruik waarvan vast staat dat dit geen (significant) negatieve effecten heeft (ook niet in cumulatie met andere gebruiksvormen). Dit gebruik heeft geen gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelen. Deze vormen van gebruik zijn in dit Natura 2000-plan vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van de Wnb, zonder aanvullende voorwaarden en zolang het gebruik niet wijzigt ten opzichte van de in dit Natura 2000-plan getoetste situatie. In deze categorie vallen ook gebruiksvormen die niet individueel vergunningplichtig zijn te stellen, zoals bijvoorbeeld het huidig gebruik van wegen door verkeer en het gebruik van recreatiepaden door wandelaars en fietsers conform de bestaande openstellingsregels.

Categorie 2a: Huidig gebruik vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht, mits instandhoudingsmaatregelen extra of versneld worden uitgevoerd

In deze categorie vallen toekomstige gebruiksvormen gebruik indien zij bij een huidige ex ante-toetsing leiden tot (significant) negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelen, onder de voorwaarde dat aanvullende of versnelling van de in hoofdstuk 5 beschreven instandhoudingsmaatregelen ervoor zorgt, dat deze negatieve effecten op voorhand weggenomen zijn. De voorwaarde dat de instandhoudingsmaatregelen op voorhand moeten zijn uitgevoerd is een consequentie van het arrest van de Raad van State m.b.t. de PAS eind mei 2019.

Het behalen van de instandhoudingsdoelen cf. voorliggend plan komt hierdoor niet in gevaar. Deze categorie van vormen van gebruik kan in een addendum op dit Natura 2000-plan worden vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van de Wnb en is in voorliggend plan thans niet aan de orde.

Categorie 2b: Huidig gebruik vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht, met gebied specifieke voorwaarden

In deze categorie vallen gebruiksvormen, of een combinatie van gebruiksvormen (cumulatie), waarvan niet kan worden uitgesloten dat er een significant negatief effect bestaat op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gebruiksvormen geldt echter dat de negatieve effecten worden weggenomen door specifiek aan het gebruik verbonden aanvullende beperkingen en/of voorwaarden, bovenop eventueel al bestaande voorwaarden uit andere wet- en regelgeving. Deze vormen van gebruik zijn in dit Natura 2000-plan vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van de Wnb mits aan deze aanvullende voorwaarden is voldaan en mits het gebruik niet wijzigt ten opzichte van de in dit Natura 2000-plan getoetste situatie.

Categorie 3: Huidig gebruik niet vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht

In deze categorie valt gebruik waarvan niet kan worden uitgesloten dat er een significant negatief effect bestaat op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Bovendien is op dit moment onduidelijk of en hoe de negatieve effecten van dit gebruik kunnen worden weggenomen. Daarom kan dit gebruik niet als vergunningsvrij worden opgenomen. Onder deze categorie valt ook het gebruik waarover onvoldoende informatie beschikbaar is om te beoordelen of er daadwerkelijk een Wnb-vergunningplicht aan de orde is c.q. tot vrijstelling daarvan kan worden besloten. Binnen het wettelijk kader van de Wnb moeten de effecten nader worden onderzocht om te bepalen of een vergunning moet worden aangevraagd bij de Provincie Limburg.

Herbeoordeling na afloop van een beheerplanperiode

Het oordeel vrijstelling van de vergunningplicht geldt voor één beheerplanperiode. Als na afloop van een beheerplanperiode uit monitoringresultaten blijkt dat het behalen van de instandhoudingsdoelen toch gevaar dreigt te lopen, moet het gebruik opnieuw worden beoordeeld. Dat kan leiden tot indeling in een andere categorie, aanpassing van de maatregelen en/of voorwaarden.

Cumulatietoets

Om de knelpunten op te lossen zijn in het Natura 2000-plan maatregelen opgenomen. Indien de maatregelen zoals deze zijn benoemd in hoofdstuk 5 onverwachts onvoldoende blijken om de instandhoudingsdoelen te halen (monitoring), is verder onderzoek naar de oorzaken noodzakelijk om vast te stellen wat de effecten en benodigde aanvullende maatregelen zijn.

In het Natura 2000-gebied Bunder- en Elslooërbos zijn de Bever en de ondergroei van het habitatype kalktufbronnen het meest gevoelig voor verstoringseffecten als gevolg van de optelsom van verschillende vormen van het hier beschreven huidig gebruik. Omdat de gebruiksvormen overdag plaatsvinden en de bever 's nachts actief is, is cumulatie van effecten voor de bever niet significant; dat blijkt tevens uit de voortvarende verspreiding van deze soort in de recente jaren.

Bij het betredingsgevoelige habitatype kalktufbronnen is het vooral zich houden aan de openstellingsregels ('op wegen en paden') belangrijk.

7.5. Resultaten toetsing huidig gebruik Natura2000-gebied Bunder- en Elslooërbos

Bijlage B bij het Hoofdrapport bevat, zoals beschreven in paragraaf 7.2, een lijst met de in het gebied voorkomende vormen van huidig gebruik. Van een aantal vormen van gebruik is vastgesteld dat deze ecologisch niet relevant zijn voor de instandhoudingsdoelen. Deze zijn niet getoetst.

Ook als een vorm van huidig gebruik al een Wnb-vergunning heeft c.q. Gedeputeerde Staten van de Provincie Limburg hebben vastgesteld dat er geen Wnb-vergunning nodig is op grond van eerdere besluiten c.q. andere regelgeving, dan is toetsing in de navolgende subparagrafen niet aan de orde. Hetzelfde geldt als al een toets in het kader van de Wnb is uitgevoerd. Voor het gebied Bunder- en Elslooërbos zijn daarom de vormen van huidig en toekomstig gebruik, die over een geldige vergunning Wet natuurbescherming (of over vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998) beschikken hier niet opnieuw beoordeeld; dit betreft:

a. Drones

Voor het gebruik van luchtvaartuigen (waaronder ook drones >25 kg.) nabij o.a. Natura 2000-gebieden heeft de provincie in het kader van haar bevoegdheden in het kader van de Luchtvaartwet in 2019 een beleidskader vastgesteld. Voor het gebruik van drones <25kg. boven en nabij Natura 2000-gebieden zal de provincie een separate regeling opnemen in de Omgevingsverordening; om die reden is deze vorm van (huidig) gebruik niet beoordeeld in het kader van voorliggend Natura 2000-plan.

b. Beweiden en bemesten

Het bemesten van gronden binnen of nabij het Natura 2000-gebied is als gevolg van de Raad van State-uitspraak over de PAS van mei 2019 niet meer op grond van de Omgevingsverordening Limburg vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht. De effecten van bemesten zijn in voorliggend plan nog niet getoetst maar wel als knelpunt aangeduid in het intrekgebied van de kalktufbronnen. Op basis van het advies van de commissie Remkes (december 2019), aansluitende beleidsafspraken op Rijks- en provinciaal niveau over de aanpak van stikstof in de lucht, rekening houdend met het effect van bemesten op de kalktufbronnen én op basis van jurisprudentie die landelijk in ontwikkeling is, zal in een addendum op dit Natura2000-plan vastgelegd worden in hoeverre vrijstelling aan de orde is. Voor beweiden hebben de provincies in april 2020 besloten, dat de effecten van deze activiteit inde vorm van luchtmissies op zichzelf niet Wnb-vergunningplichtig zijn, maar in de meeste gevallen onderdeel uitmaakt van de stalvergunning.

Voor de overige vormen van huidig gebruik geldt, dat deze wel moeten worden getoetst (zie laatste kolom van de tabellen in bijlage B van het Hoofdrapport). Van deze toetsing zijn de beoordelingsresultaten in onderstaande tabel 7.1 weergegeven. In het Hoofdrapport staan de voorwaarden voor de vrijstellingen beschreven.

Tabel 7.1 Samenvatting indeling gebruiksvormen in categorieën

Natuurbeheer	Categorie 1	Categorie 2a	Categorie 2b	Categorie 3
Regulier beheer van graslanden	X			
Regulier beheer van bossen en landschapselementen	X			
Beheer en onderhoud cultuurhistorische elementen	X			
Monitoring, onderzoek, toezicht en handhaving			X	
Exotenbeheer		X		

Landbouw	Categorie 1	Categorie 2a	Categorie 2b	Categorie 3
Machinale bewerking op agrarische gronden	X			
Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen			X	

Recreatie, toerisme en sport	Categorie 1	Categorie 2a	Categorie 2b	Categorie 3
Recreatief gebruik van wegen en paden: wandelen, hardlopen, paardrijden, fietsen conform openstellingregels	X			
Educatieve excursies: georganiseerd door terreinbeheerders of natuurorganisaties			X	
Educatieve excursies: georganiseerd door overige partijen				X
Evenementen				X
Sportvisserij	X			
Verblijfsvoorzieningen, horeca en overige recreatieve voorzieningen	X			

Waterbeheer	Categorie 1	Categorie 2a	Categorie 2b	Categorie 3
Beheer en onderhoud van watergangen			X	

Wonen en verblijven	Categorie 1	Categorie 2a	Categorie 2b	Categorie 3
Woonkernen	X			

Openbare wegen en verkeer	Categorie 1	Categorie 2a	Categorie 2b	Categorie 3
Bermbeheer van spoorweg			X	

Drinkwaterwinning	Categorie 1	Categorie 2a	Categorie 2b	Categorie 3
Drinkwaterwinning Geulle	X			

Nutsvoorzieningen	Categorie 1	Categorie 2a	Categorie 2b	Categorie 3
Inspectie, beheer en onderhoud vloeistof- en gasleidingen: inspecties	X			
Inspectie, beheer en onderhoud vloeistof- en gasleidingen: vormen van groot en achterstallig onderhoud binnen de begrenzing van het Natura2000-gebied.				X
Calamiteiten			X	
Inspecties, beheer en onderhoud hoogspanningsleidingen	X			

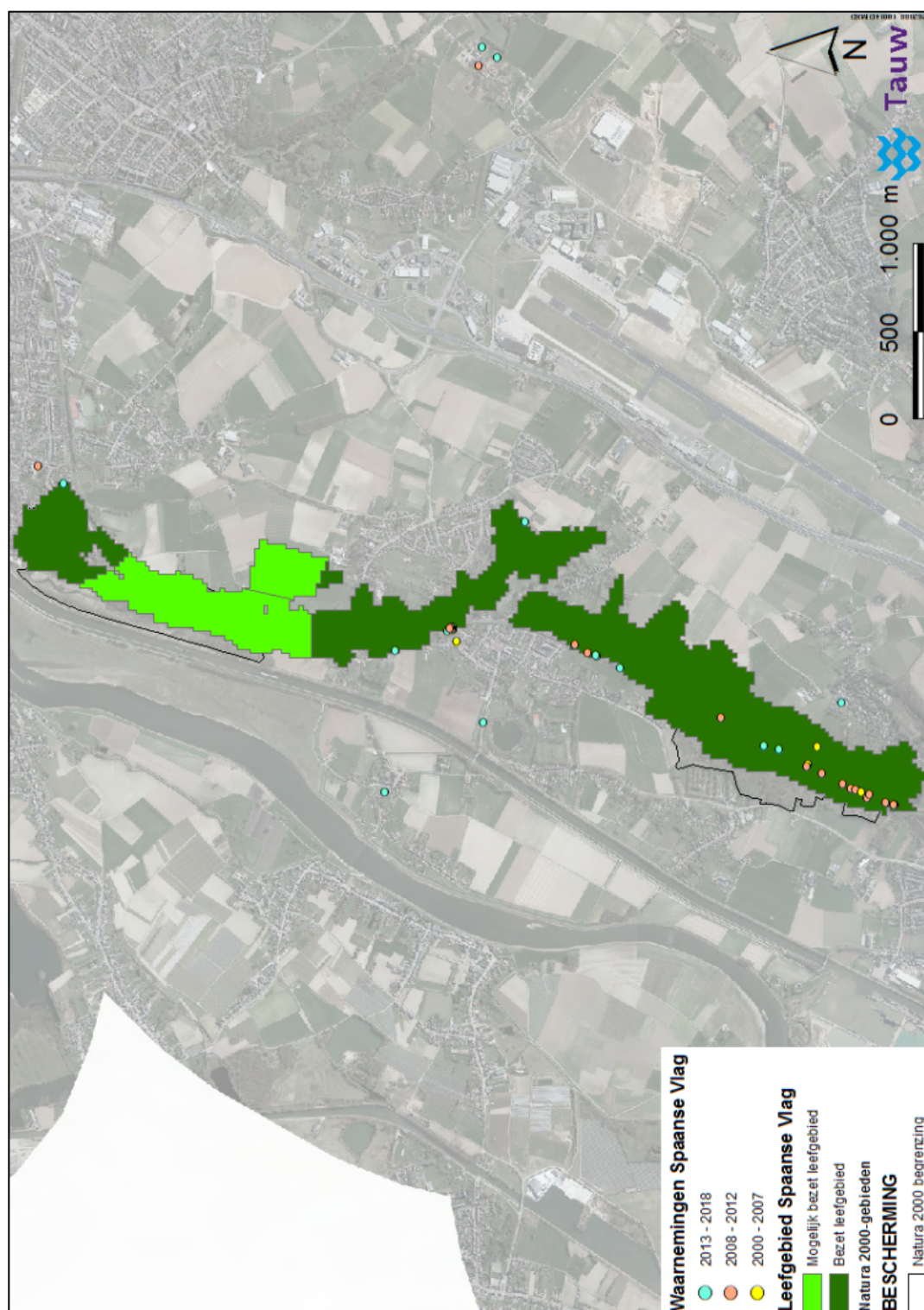
Bijlage 1a Habitattypenkaart (noord)

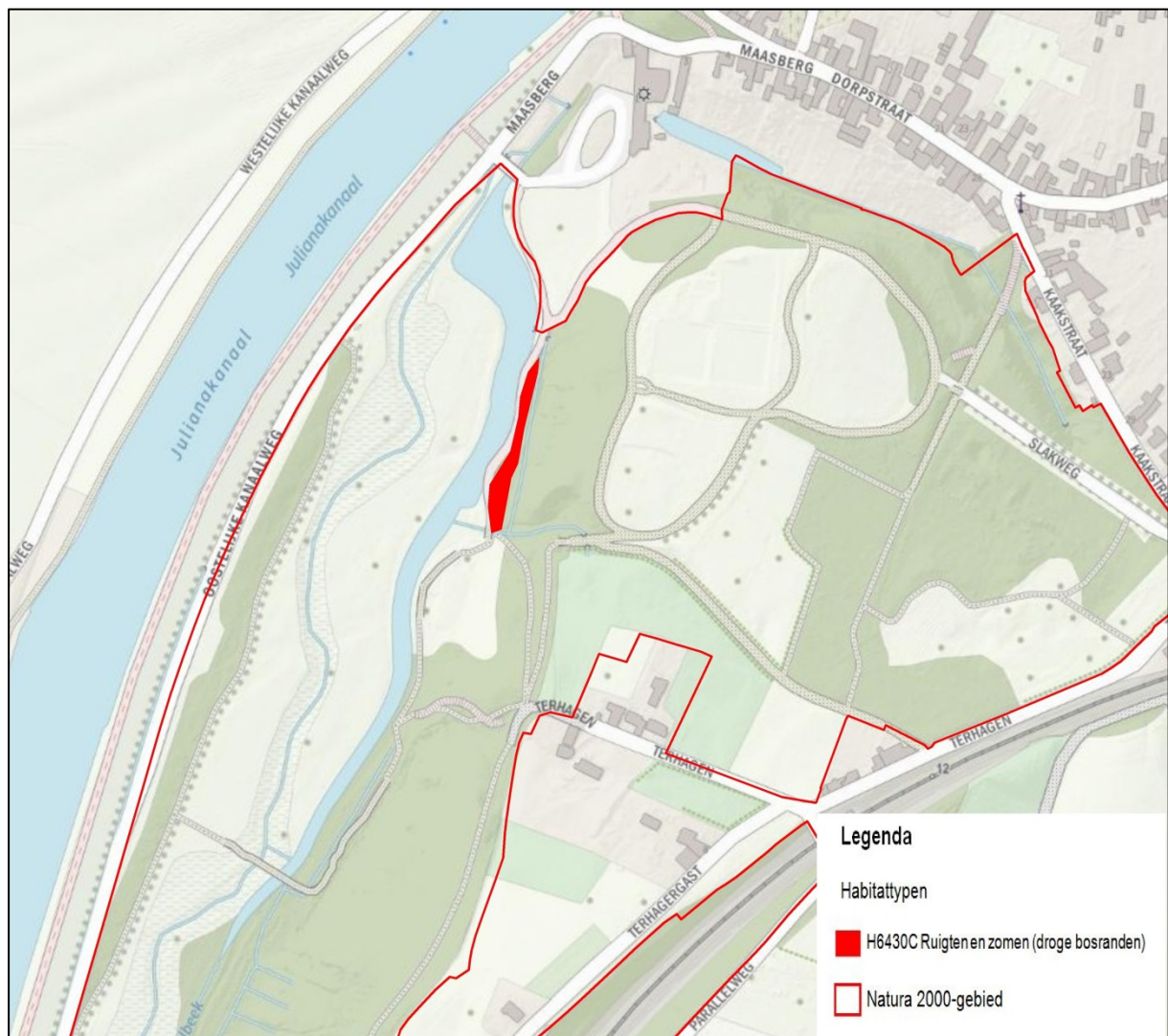
Bijlage 1b Habitattypenkaart (Zuid)

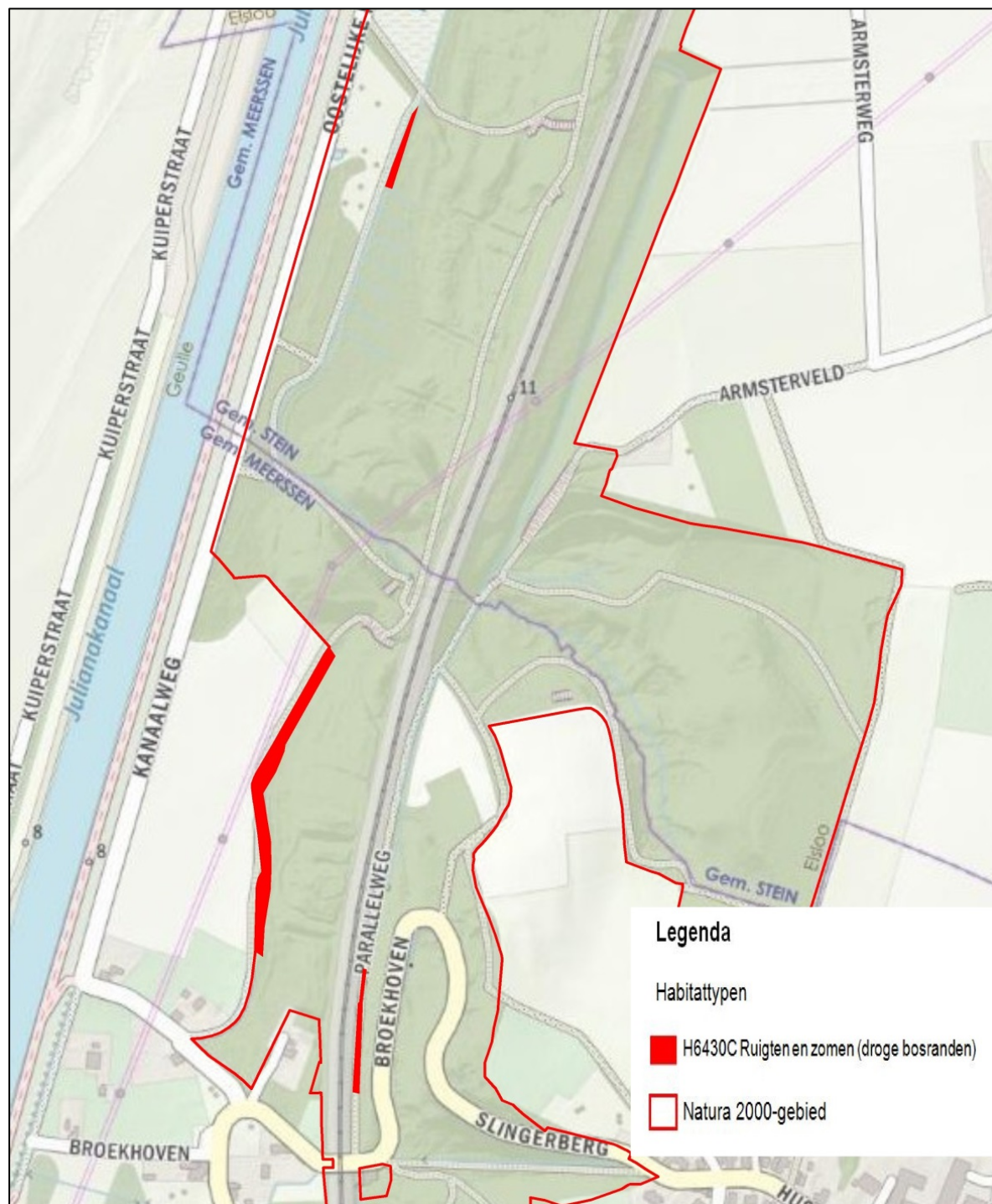
Bijlage 2 Leefgebiedenkaart Spaanse vlag

Bijlage 3a Kaart uitbreiding habitattype 6430 C Ruigten en zomen (droge bosranden) (Kasteelpark Elsloo/Terhagen)

Bijlage 3b Kaart uitbreiding habitattype 6430C Ruigten en zomen (droge bosranden) (Hemelbeek, Grevenakker, Slingerberg

Bijlage 3c Kaart uitbreiding habitattype 6430C Ruigten en zomen (droge bosranden) (Hemelbeek, Grevenakker, Slingerberg (Bron Welleput)

